

Ειρήνη Γεωργιάδου-Λειβαδά

Η πυξίδα έδειξε...

3

Το πλεονέκτημα της επιλογής

2023

Ειρήνη Γεωργιάδου-Λειβαδά

Η πυξίδα έδειξε...

Το πλεονέκτημα
της επιλογής

2023

Το παρόν αποτελεί προϊόν μυθοπλασίας
και οποιαδήποτε ομοιότητα με πρόσωπα, γεγονότα
και καταστάσεις είναι συμπτωματική.

Ταξίδι στον κόσμο των αναμνήσεων

Νύχτα μαγική, αγία νύχτα των Χριστουγέννων. Η ελπίδα και η σωτηρία του κόσμου. Αφήνεσαι να σε παρασύρει. Περιμένεις μόνο τα καλά και τα όμορφα να συμβούν για τους γύρω σου και για σένα τον ίδιο. Είναι ημέρες που γεμίζεις συναισθήματα, που αναπολείς και θυμάσαι, που κάνεις όνειρα και σκέψεις για το μέλλον, που δείχνεις περισσότερη αγάπη. Σε όλη την υφήλιο τα Χριστούγεννα γιορτάζονται με κλίμα κατάνυξης σε οικογενειακό περιβάλλον.

Ξημερώνει Χριστούγεννα. Οι καμπάνες χτυπούν μεταδίδοντας τον χαρμόσυνο ήχο τους σε όλη την περιοχή. Σε ένα πανέμορφο ημιορεινό χωριό, από τα πολλά της ελληνικής υπαίθρου, πέφτει το χιόνι απαλά, ήρεμα και γλυκά, κάποτε πυκνότερο και άλλοτε αραιότερο. Τα ψηλά δέντρα στολίζονται με τις λευκές φορεσιές τους. Ο ήλιος μάταια προσπαθεί να τρυπώσει με τις ακτίνες του μέσα από τα σύννεφα. Σιγά-σιγά ξυπνάει όλη η φύση και μαζί της κι εμείς. Αυτές είναι οι εικόνες που, μαζί με το εορταστικό πνεύμα, δημιουργούν τα παραδοσιακά Χριστούγεννα στο χωριό, με όλη την σημασία των λέξεων και των αισθήσεων.

Ο **Λευτέρης** βρίσκεται στο καθιστικό του σπιτιού του. Αυτό το σπίτι είναι ένα παλιό παραδοσιακό οίκημα, μπολιασμένο με μοντέρνες πινελιές. Ξύλινα παράθυρα σε σκούρο καφέ χρώμα. Λευκοί τοίχοι καλυπτόμενοι οι περισσότεροι από αναρριχώμενα λουλούδια και φυτά. Η πέτρα, το βασικό υλικό της εξωτερικής και εσωτερικής δόμησης της οικίας.

Το σπίτι βρίσκεται στην άκρη ενός μεγάλου οικοπέδου με την αυλή του γεμάτη δέντρα και παρτέρια με λουλούδια που δίνουν μια υπέροχη σύνθεση τους ανοιξιτιάτικους και καλοκαιρινούς μήνες. Εκεί

υπάρχουν πολλές χειροποίητες κατασκευές που ομορφαίνουν τον χώρο και τον κάνουν πιο λειτουργικό, αποκαλύπτοντας τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του δημιουργού τους.

Ο Λευτέρης κάθεται στη μεγάλη πολυθρόνα, δίπλα στο πετρόχτιστο τζάκι και μπροστά στη μεγάλη τζαμαρία, έτσι που το βλέμμα του περιπλανιέται στην κοιλάδα και αναρριχάται στη χιονισμένη βουνοπλαγιά. Σηκώνεται και με αργά βήματα απιθώνει ένα μεγάλο κούτσουρο στο τζάκι, γεμίζει μια κούπα μυρωδάτο καφέ και κάθεται ξανά στο αναπαυτικό κάθισμα αφήνοντας ξανά το βλέμμα του στο υπέροχο παραμυθένιο τοπίο. Δίπλα από τη τζαμαρία υπάρχει ένα ξύλινο ημερολόγιο που δείχνει την ημερομηνία: 25η Δεκεμβρίου.

Ο Λευτέρης είναι πενηντάρης, ψηλός και γεροδεμένος. Τα πολύ εκφραστικά μάτια του σε μελιά απόχρωση ξεχειλίζουν από καλοσύνη, ευγένεια και ζεστασιά. Δεν κρύβουν κάτι. Άλλωστε ο Λευτέρης ό,τι έχει να σου πει θα στο πει. Τα ολόισια καστανά περιποιημένα μαλλιά του τα αφήνει να πέφτουν στο πλάι κρύβοντας κάπου-κάπου τα μοναδικά του μάτια. Τα χέρια του δυνατά και τραχιά. «Δαμαστή της γης» τον αποκαλεί η σύζυγος, αφού δεν χάνει ευκαιρία να τη δαμάζει όταν βρίσκει χρόνο.

Είναι νωρίς το πρωί ανήμερα των Χριστουγέννων. Η έντονη γιορτινή διάθεση είναι διάχυτη στον χώρο με την ζεστασιά από το τζάκι, με την παρουσία του επιβλητικού χριστουγεννιάτικου δέντρου, με τα δώρα στη βάση του και τις μυρωδιές από την κουζίνα, όπου η **Μαριγούλα** σιγοτραγουδάει χριστουγεννιάτικα άσματα παρασυρμένη από τις μελωδίες του ραδιοφώνου.

Η καλοσυνάτη και ευγενική σύζυγος του Λευτέρη ξεκίνησε από νωρίς τις ετοιμασίες για το καθιερωμένο, σύμφωνα με τα έθιμα, μεσημεριανό εορταστικό τραπέζι. Η Μαριγούλα έμαθε να μαγειρεύει από μικρή. Η μάνα της τής έλεγε ότι όλα τα ξεπερνάμε με ένα καλά μαγειρεμένο πιάτο φαί και ότι στο τραπέζι τρώει πάντα μαζί όλη η οικογένεια. Λίγο δύσκολο αυτό το τελευταίο. Οι ρυθμοί της ζωής μας έχουν πια αλλάξει, αλλά η Μαριγούλα προσπαθεί να το τηρεί. Κανόνιζε να μαγειρεύει και να καλεί συχνά και την παρέα τους και τους

κοντινούς τους συγγενείς. Έτσι κι αυτή την ξεχωριστή μέρα «φόρεσε» το πιο γλυκό χαμόγελο και την καλή διάθεση στην κουζίνα της και ξεδίπλωσε όλη την τέχνη και τις ικανότητές της στο μαγείρεμα.

Ο Λευτέρης απολαμβάνει από την πολυθρόνα του το χιονισμένο τοπίο, τις μυρωδιές από την κουζίνα μα και τον καφέ που έχει για παρέα. Όμορφα δεν είναι τα Χριστούγεννα; Όμως δεν ήταν πάντα έτσι αυτή η ημέρα για τον Λευτέρη. Δεν είχαν πάντα το άρωμα των μικρών ανέμελων στιγμών που έχουν σήμερα και φαντάζουν τόσο ιδανικά. Μερικά χρόνια πριν η ημέρα των Χριστουγέννων ήταν μια μέρα σαν τις άλλες, μια καθημερινή! Δεν υπήρχε διάθεση ούτε χριστουγεννιάτικο πνεύμα. Μακριά από τον τόπο καταγωγής, σε ξένη πόλη, ανάμεσα σε αγνώστους, οι ρυθμοί γρήγοροι και ο χρόνος ελάχιστος. Όλες οι ημέρες φάνταζαν ίδιες. Οι μέρες ξεκούρασης μετατρέπονταν σε ξενύχτια με παρέες. Άλλου είδους ζωή τότε στην πρωτεύουσα.

Έπια μια γουλιά καφέ. Μέσα από αυτές τις διαπιστώσεις και φορτισμένος από τις όμορφες εικόνες που αντίκριζε τον επισκέφτηκαν οι πρώτες αναμνήσεις. Κάποιες εικόνες από το παρελθόν που του θύμισαν στιγμές της ζωής του. Το μυαλό του Λευτέρη ταξίδευε σε μια άλλη εποχή...

Τα χρόνια εκείνα στο χωριό

Στο μυαλό του Λευτέρη οι αναμνήσεις στριφογυρίζουν σαν γαϊτανάκι και τον μεταφέρουν πίσω στον χρόνο. Γίνεται παιδί:

«...Όταν ήμασταν μικρά παιδιά, τα Χριστούγεννα για εμάς ήταν μια ξεχωριστή γιορτή, με τις διακοπές από το σχολείο, με τα κάλαντα, με τα μυρωδάτα μελομακάρονα και τους κουραμπιέδες. Ο κουμπαράς μας γέμιζε με τις εισπράξεις από τα κάλαντα. Όλοι στο χωριό γιόρταζαν με γλυκά και δώρα, με καινούρια ρούχα και παπούτσια. Σε κάθε σπίτι υπήρχαν άφθονα τα γλυκά, οπότε όλοι τρώγαμε λίγο παραπάνω εκείνες τις ημέρες. Το αδιάκοπο παιχνίδι της παρέας μας γινόταν μέσα στο χιονισμένο τοπίο. Φτιάχναμε κάθε μορφής χιονάνθρωπους και όλων των μεγεθών. Στολίζαμε ακόμα και τα δέντρα στις αυλές. Το μεσημέρι, βέβαια, οι μάνες μας έβγαιναν στα παράθυρα και μας καλούσαν να ετοιμαστούμε για το χριστουγεννιάτικο τραπέζι. Αλλάζαμε τα βρεγμένα από το χιόνι ρούχα μας, φορούσαμε γρήγορα τα καινούρια και πηγαίναμε στην τραπεζαρία για το εορταστικό τραπέζι όλης της οικογένειας. Το χοιρινό ήταν το βασικό πιάτο.

Ο παππούς και ο πατέρας φρόντιζαν από το καλοκαίρι να αγοράσουν μικρά γουρουνάκια. Τα μεγάλωναν, με βιολογικό τρόπο θα μπορούσα να πω σήμερα, ώστε πολλοί συγχωριανοί αγόραζαν από τον πατέρα τα μεγαλωμένα πια γουρουνάκια για τα Χριστούγεννα. Το πεντανόστιμο τυρόψωμο, η πρασοτυρόπιτα, το χοιρομέρι, τα λουκάνικα, ο καβουρμάς ήταν τα πιο νόστιμα εδέσματα. Και για επιδόρπιο ο μπακλαβάς της μαμάς, με δική της συνταγή. Το βράδυ ακούγαμε παραμύθια από τη γιαγιά μας με πρωταγωνιστές τον Αϊ-Βασίλη, τα ξωτικά και την αγάπη.

Η μαγεία και η φαντασία μας μάς ταξιδεύουν σε τόπους μακρινούς. Ήταν εκείνες οι εποχές όπου όλα γίνονταν με βάση την οικογένεια. Ήταν η εποχή της οικογενειακής οικονομίας. Εμείς το βιώνουμε ως συνεργασία όλων των μελών της. Θυμάμαι και τον παππού μου που φρόντιζε τις δυο αγελάδες μας, οι οποίες μας αντάμειβαν καθημερινά με το γάλα τους, και καλλιεργούσε τα λιγιστά κτήματα με σιτάρι ή με καλαμπόκι για ζωοτροφές και αλεύρι για το σπίτι μας, ενώ η καλλιέργεια του καπνού επέφερε εισοδήματα στην οικογένεια...»

Η ιστορία της οικογένειάς μου

«...Πάνω από το τζάκι υπάρχουν φωτογραφίες από τους παππούδες και τις γιαγιάδες μου μέχρι τα νεότερα μέλη, τα παιδιά μας. Παρατηρώντας τες έβλεπα τις ομοιότητες και τις διαφορές μας. Κάποιοι μοιάζουμε αρκετά, μερικοί καθόλου. Οι γονείς των γονιών μου διέσωσαν μία φωτογραφία όλο κι όλο από τον τόπο τους πριν την προσφυγιά. Πόσο διαφορετικά ήταν όλα! Από την ενδυμασία ως το παρουσιαστικό τους με χαραγμένη στα πρόσωπά τους την ταλαιπωρία και την κούραση. «Κάθε ρυτίδα και μια ιστορία» έλεγε ο παππούς, όταν μικρότερος τού ζητούσα να μου διηγηθεί ιστορίες από την πατρίδα.

Ανακατεύοντας τη φωτιά ήρθαν στο μυαλό μου οι λέξεις του παππού: «Όλα ξεκίνησαν από τη φωτιά». Αρνούνταν να εγκαταλείψουν το σπίτι τους και τους το έκαψαν για να τους αναγκάσουν να φύγουν. Η οικογένειά μου ήταν πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία, νοικοκυραίοι άνθρωποι που αναγκάστηκαν να ξεριζωθούν και να μετακινηθούν σε ένα νέο περιβάλλον. Όταν ήρθαν έπρεπε να ενταχθούν στην τοπική κοινωνία και να στήσουν το νέο νοικοκυριό τους, να γίνουν μέλη της νέας τους πατρίδας. Μαζί τους είχαν τα λιγοστά υπάρχοντά τους αλλά και τον πνευματικό πλούτο με τις αξίες τους για την οικογένεια, την τέχνη της αγροτικής ζωής και των επαγγελμάτων, τη θέληση να στεριώσουν και να δημιουργήσουν.

Χάσανε το βιος τους, το επάγγελμά τους, την καθημερινότητα, τους συγγενείς και τους φίλους. Αφήσανε τη γη τους στους μωαμεθανούς και με εφόδια την πίστη και την ελπίδα στο Χριστό προχώρησαν για το διαφορετικό και το καινούριο. Βλέποντας

μπροστά δεν ξέχασαν ποιοι ήταν και τι έκαναν, έζησαν μ' αυτές τις αναμνήσεις και προσπάθησαν να εξελιχθούν. Είχαν όραμα για μια νέα ζωή εφάμιλλη μ' αυτή που στερήθηκαν.

Η οικογένειά μου εγκαταστάθηκε στην περιοχή που βρισκόμαστε σήμερα, σε ένα ημιορεινό χωριό της Ελλάδας. Το κράτος μας τούς τοποθέτησε σε αγροτική περιοχή. Ήταν από τις πιο τυχερές οικογένειες γιατί γρήγορα βρήκαν και σπίτι και ασχολία. Ο παππούς με το μικρό του κομπόδεμα φρόντισε να αποκτήσει τη δική του γη. Ένα μικρό κτήμα σε επικλινές έδαφος, μη επιθυμητό για τον ντόπιο ιδιοκτήτη του, αφού δεν ήταν «δυνατό χωράφι» όπως λέγανε για εκείνα του κάμπου.

Ο παππούς σ' αυτό το κτήμα, πλάι στις παλιές αμυγδαλιές και καρυδιές, φύτεψε συκιές και τη δική του ποικιλία από κλήματα. Έφτιαξε το μικρό του αμπέλι, το καμάρι του, που φρόντιζε καθημερινά, το μικρό του καταφύγιο, ο προσωπικός του χώρος, μια δεξαμενή σκέψεων και συλλογισμού. Περνούσε ώρες αναπολώντας το παρελθόν και ταξιδεύοντας στο μέλλον. Αυτό το μικρό κτήμα προσέφερε απλόχερα το κρασί του, το ποιοτικό ξύδι από το κρασί, τα αμύγδαλα, τα καρύδια και τα σύκα που η γιαγιά μου τα μεταμόρφωνε σε γλυκά του κουταλιού. Ακόμη και σήμερα υπάρχουν αυτά τα δέντρα, αφού προστέθηκαν και άλλα πολλά. Το αμπέλι, αν και ο πατέρας μου συνέχιζε να το καλλιεργεί, μετά από χρόνια έμεινε χωρίς φροντίδα.

Έχω πολλές αναμνήσεις από παιδί. Αξημέρωτα πηγαίναμε στο χωραφάκι που καλλιεργούσαμε τον καπνό. Μαζεύαμε τα ώριμα πρασινοκίτρινα φύλλα, τα κλείναμε σε μπόγους και έπειτα τα «περνούσαμε στις βελόνες» για την δημιουργία αρμάθων, ώστε να μπουν στα αυτοσχέδια ξηραντήρια.

Είχαμε και κτήματα που μας παραχώρησε το ελληνικό κράτος μετά την εγκατάστασή μας. Αυτά τα κτήματα ήταν αδιάφορα για τους ντόπιους, επειδή δεν βρίσκονταν στην εύφορη κοιλάδα. Σε αυτά τα κτήματα ο παππούς και η γιαγιά μου εναπόθεσαν τις ελπίδες τους, ακολουθώντας τις καλλιέργειες που γνώριζαν από

μικροί και που μπορούσαν να ευδοκιμήσουν. Προσαρμόστηκαν με την υποδομή που διέθεταν και μέσα από τις παραγωγές -τον καπνό, το καλαμπόκι, το σιτάρι- ο παππούς κατάφερε να δημιουργήσει ένα κομπόδεμα που το επένδυσε στην αγορά ζώων, χρήσιμα πολύ στην αγροτική ζωή ως εργαλεία και για παραγωγή προϊόντων, όπως το γάλα και το κρέας. Η αυλή μας πλέον φιλοξενούσε βόδια, αγελάδες, κότες και κατσίκες.

Οι παραγωγές μας -το γάλα, το κρέας, ο καπνός, το καλαμπόκι, το σιτάρι- απορροφούσαν την καθημερινότητά μας. Κάποιες ποσότητες προορίζονταν για την οικογένειά μας, όπως γάλα και σιτάρι για να φτιάχνει η γιαγιά γιουφκάδες (χυλοπίτες) και τραχανά και το νόστιμο ψωμί μας. Ότι περίσσευε είτε τα πωλούσε ο παππούς είτε τα αντάλλαζε με εργαλεία, προϊόντα ή εργασίες.

Θυμάμαι τον παππού που πήγαινε στο αμπέλι με ένα δικέλλι στον ώμο. Όπως επίσης θυμάμαι τη χαρά που είχα επειδή από μικρός έμαθα να δουλεύω, να αναγνωρίζω την αξία της γης και φυσικά ο παππούς και ο πατέρας μου φρόντιζαν να με ανταμείβουν για την βοήθεια που τους προσέφερα...»

Οι αναμνήσεις των παιδικών χρόνων διακόπηκαν από μια ρουφηξιά ζεστού καφέ. Όμως το άρωμα του ροφήματος επανέφερε τον Λευτέρη σ' αυτές. Θα ταξίδευε τώρα σε διαφορετικό χρόνο και τόπο...

Συνέχεια των αναμνήσεών μου

«...Θυμάμαι ότι, όταν ήμουν 14 ετών, βοηθούσα πολλές ώρες τον πατέρα και τον παππού μου. Ήμουν ενεργό μέλος της οικονομικής ζωής της οικογένειάς μου. Ως έφηβος, αργότερα, προσπαθούσα να ανακαλύψω τον κόσμο. Ήθελα να γνωρίσω όλο και περισσότερα. Έκανα παρέα με τους μεγαλύτερους, ώστε να ρουφήξω κάθε γνώση και τέχνη τους.

Με τους συνηλικιώτες φίλους μου αρχίζαμε να κάνουμε σχέδια για το μέλλον. Το σχολείο ήταν το εισιτήριο για την παραπέρα πορεία μας. Ο καθένας μας βρήκε τον δρόμο του εκμεταλλευόμενος τις ευκαιρίες που του παρουσιάστηκαν. Κάνοντας έναν μικρό απολογισμό μπορώ να πω ότι όλοι τα καταφέραμε αρκετά καλά. Ήμαστε παιδιά που μάθαμε στα δύσκολα, που μάθαμε να μην τα παρατάμε και να προσπαθούμε. Δεν φοβόμασταν τη σκληρή δουλειά και βασιζόμασταν στις δυνάμεις μας.

Οφείλω πολλά στον πατέρα μου. Άνθρωπος που δεν τον τρόμαζε η δουλειά. Έλεγε ότι «όσο ήταν γερός, τα χέρια του δεν φοβόντουσαν τη δουλειά». Δυνατός, περήφανος και πεισματάρης. Σιδεράς στο επάγγελμα, δημιουργούσε εργαλεία και επισκεύαζε αγροτικά μηχανήματα. Κοντά σ' αυτόν έμαθα σιγά-σιγά την τέχνη. Έγινα ένας μαθητευόμενος «μάστορας». Και ήμουν πολύ περήφανος που τα κατάφερα.

Ο πατέρας μου δεν μοίραζε εύκολα τα «μπράβο», όμως ήξερα ότι ήταν πολύ περήφανος για μένα. Βοηθούσα, βέβαια, και στη φροντίδα των οικόσιτων ζώων. Έμαθα πόση σημασία έχει η φροντίδα και η προστασία τους. Κατάλαβα ότι είμαστε συνταξιδιώτες μ' αυτά στο ταξίδι της ζωής. Όλα αυτά χωρίς να αμελώ τις υπο-

χρεώσεις μου στο σχολείο. Η συνεργασία ανάμεσα στα μέλη της οικογένειάς μας ήταν επιβεβλημένη, κάτι που έφερε ευημερία και ανάπτυξη στη ζωή μας...»

Η φλόγα από το τζάκι έπεσε. Ο Λευτέρης έπρεπε να βγει στο πλυσταριό, όπου είχε τη ντάνα με τα κούτσουρα, να φέρει κάποια μέσα στο σιδερένιο καλάθι και να τροφοδοτήσει το τζάκι. Ο ειρμός των σκέψεών του αναγκαστικά διακόπηκε. Πάγωσε, όπως παγωμένο ήταν και το τοπίο έξω από το σπίτι. Ένωσε να πέφτει η θερμοκρασία στο δωμάτιο. Οι αναμνήσεις που τον ταξίδευαν τόση ώρα σε όμορφα μέρη με εικόνες από το παρελθόν έπαψαν να τον θερμαίνουν.

Η φωτιά δέχτηκε με ευχαρίστηση την ευγενική χειρονομία του Λευτέρη και αναζωπυρώθηκε, φροντίζοντας να διαχέεται στο δωμάτιο μια γλυκιά ζεστασιά και ένα πλήθος από υπέροχους χρωματισμούς. Ταυτόχρονα το ταξίδι στον κόσμο των αναμνήσεων του Λευτέρη έκανε την επανεμφάνισή του. Θυμόταν τα περασμένα αν και σήμερα όλα ήταν διαφορετικά. Ήθελε όμως να τα θυμηθεί όλα με τη σειρά. Να κοιτάξει πίσω για να κατανοήσει το σήμερα και να βρει απαντήσεις και λύσεις.

Ο Λευτέρης κάθισε πάλι στην αναπαυτική του πολυθρόνα, ήπιε μια χλιαρή γουλιά καφέ και έριξε μια ματιά στην κοιλάδα. Η χιονόπτωση είχε γίνει πιο έντονη. Το τρένο των αναμνήσεων σφύριξε και συνέχισε το ταξίδι του. Πολλές οι στάσεις και οι συνεπιβάτες. Μέχρι πού θα έφτανε δεν το γνώριζε όμως συνέχιζε. Κάθε τι που ερχόταν στο διάβα του, εύκολο και ευχάριστο ή δύσκολο και δυσάρεστο, το δεχόταν χωρίς αντίρρηση.

«...Θυμάμαι ότι με κάποιους προχωρούσα παράλληλα και με άλλους εγγύτερα, επηρεάζοντας ο ένας τη ζωή του άλλου. Στα είκοσί μου χρόνια ήρθε και η θητεία μου στο στρατό, ένας από τους πιο σημαντικούς σταθμούς στην πορεία της ολοκλήρωσής μου. Αδιαφορούσαμε τότε για τις δυσκολίες, που ήταν αρκετές και εντελώς διαφορετικές απ' αυτές του χωριού. Αγωνιούσαμε η περίοδος των αδειών να συμπέσει με τις εργασίες στο χωριό, ώστε να

συνεισφέρουμε στις αγροτικές δουλειές. Πρώτο μου μέλημα στην άδειά μου η επιστροφή στο χωριό και η συνδρομή σ' αυτές. Ανέβαινα στο μικρό τρακτέρ για να βοηθήσω άλλοτε στη σπορά και άλλοτε στο θέρος.

Οι γονείς μου μεγάλωναν κι αυτοί μαζί μου και η παραμικρή βοήθεια από μένα ήταν σημαντική γι' αυτούς. Μολονότι κάποιος άλλος πάντα τους βοηθούσε, αρχίζω να συνειδητοποιώ ότι ο κάποιος πλέον δεν υπήρχε και ο καθένας ήταν υποχρεωμένος να φροντίζει μόνος του τον εαυτό του. Η δουλειά του σιδερά στο χωριό άρχισε σιγά-σιγά να φθίνει. Ο πατέρας στράφηκε περισσότερο στη γη, οπότε χρειαζόταν εργατικό δυναμικό για να τα καταφέρει. Γνώριζα ότι η οικογένειά μου περίμενε όλη τη χρονιά απ' το αγροτικό εισόδημα για να σβήσει τα χρέη, να επενδύσει μερικά χρήματα και να περάσει με το περίσσειμα τον υπόλοιπο χρόνο. Ο κανόνας για τις οικογένειες που ασχολούνταν με την αγροτική ζωή ήταν τα παιδιά να βοηθούν και να στηρίζουν τους γονείς τους. Πόσα παιδιά, άραγε, δεν πράτταμε το ίδιο;

Σε εκείνα τα νεανικά χρόνια, που έβραζε το αίμα, άρχισαν και τα πρώτα ερωτικά σκιρτήματα και οι αναζητήσεις. Τότε γνωρίστηκα καλύτερα με μια κοπέλα, που ξεχώριζε στην περιοχή για την ευστροφία της και τον καλοσυνάτο χαρακτήρα της. Η Μαριγούλα, η κόρη του κυρ Σταμάτη του μελισσά. Μια έξυπνη και όμορφη κοπέλα με καλή αίσθηση του χιούμορ, λίγα χρόνια μικρότερή μου, που όμως είχε ωριμότητα και αξίες καθαρές και υψηλές.

Ήταν μια καλλίγραμμη ψηλή κοπέλα. Τα σγουρά μαύρα μαλλιά της ήταν πάντα «ατίθασα», πράγμα που της έδιναν μια φυσική ομορφιά. Το πρόσωπό της λευκό σαν πορσελάνη με δύο μεγάλα μπλε μάτια και ροζ χείλη, που όταν χαμογελούσε φώτιζε τα πάντα γύρω της. Βλέποντας εγώ αυτήν τη λάμψη, αναζητούσα την παρέα της καθημερινά. Για πρώτη φορά ένιωσα αισθήματα που δεν ήξερα ότι υπήρχαν! Εκείνο τον Ιούνιο θα έδινε εξετάσεις για να περάσει σε μια σχολή, ένα καράβι που θα τη μετέφερε μακριά από τον τόπο μας και τη δύσκολη ζωή του χωριού.

Ποτέ, βέβαια, δεν την τρώμαζε η δουλειά. Ήξερε τα πάντα για τα μελίσσια. Άρχισε να μελετά τρόπους να παράγει ο πατέρας της και άλλα προϊόντα εκτός από το μέλι. Αν και δύσπιστος εκείνος στις καινοτόμες ιδέες, η Μαριγούλα πειραματιζόταν με τα προϊόντα της σε θείες, φίλες και γνωστές. Και οι κριτικές τους ήταν πολύ θετικές. Όμως, έπρεπε να αφήσει πίσω τις ιδέες της.

Λίγο πριν τελειώσω τη στρατιωτική μου θητεία, βγήκαν τα αποτελέσματα των εξετάσεων για τη Μαριγούλα. Η σχολή που κατάφερε να εισαχθεί βρισκόταν στην πρωτεύουσα. Μια πόλη τόσο μακριά από τον τόπο μας, η αρχή ενός άλλου κεφαλαίου, μια πόλη γεμάτη ελπίδα και όνειρα γι' αυτήν. Θα πήγαινε να σπουδάσει στην πρωτεύουσα. Στην εποχή μας αποτελούσε μοναδικό στόχο το «να φύγεις από το χωριό και να πας σε μεγαλύτερη πόλη με περισσότερες ευκαιρίες για μια καλύτερη ζωή», όπως λέγανε οι μεγάλοι.

Ήμουν χαρούμενος που τα κατάφερε και θα ακολουθούσε τα όνειρά της, κι ας ήταν μακριά μου. Το καλό της ερχόταν πρώτο. Δώσαμε υπόσχεση να κρατήσουμε επαφή και να αλληλογραφούμε. Κι έτσι έγινε. Μάθαινα τα νέα της, για τις δύσκολες πρώτες εβδομάδες στην πρωτεύουσα. Η ζωή πολύ διαφορετική απ' αυτήν που ήξερε, μα και εντυπωσιακή και ενδιαφέρουσα. Σύντομα έμαθε να κυκλοφορεί άνετα με τα μέσα μαζικής μεταφοράς καθώς και να ζει στους απαιτητικούς ρυθμούς της σχολής και της πόλης.

Από την πλευρά μου εκπλήρωσα τις στρατιωτικές μου υποχρεώσεις και επέστρεψα στο χωριό. Η άφιξή μου εκεί σηματοδότησε την έναρξη ενός νέου κεφαλαίου στη ζωή μου, όπως και για τους περισσότερους νέους, όσοι είχαν κτήματα ή έτοιμη δουλειά από τον πατέρα τους, οι οποίοι καλούνταν να αναλάβουν τις δραστηριότητες και να συνεχίσουν την αγροτική ενασχόληση. Κάποιοι άλλοι ωθούνταν από τις οικογένειές τους να μετοικήσουν στην πόλη για ένα καλύτερο μέλλον, όπου η ζήτηση σε εργατικό δυναμικό μεγάλωνε και η ζωή εκεί ήταν πιο ελπιδοφόρα, σύμφωνα με τα πιστεύω τους.

Ωθήθηκα κι εγώ από την οικογένειά μου να αναζητήσω μια καλύτερη τύχη στην πόλη. Βασιζόμενος στον αδερφό του πατέρα μου, τον **Θείο Μιχαλιό** που έμενε στην πρωτεύουσα, πήρα τον δρόμο της αστυφιλίας, έναν δρόμο που θα με οδηγούσε σε μια εργασία κοντά στη Μαριγούλα. Δε φοβήθηκα ποτέ να ακολουθήσω αυτήν την οδό, γιατί ήξερα ποιος ήμουν και τι μπορούσα να κάνω. Δεν τα παρατούσα εύκολα και είχα και μια περηφάνια! Θα τα κατάφερα με οποιονδήποτε τρόπο. Θα ταξίδευα σ' έναν παράλληλο χρόνο και σ' έναν μακρινό τόπο. Θα έφτιαχνα το δικό μου σπίτι στην πρωτεύουσα...»

Εγκατάσταση στην πρωτεύουσα

«...Ήταν Κυριακή όταν ανέβηκα στο τρένο για την πρωτεύουσα. Πολλά τα συναισθήματα και το πιο βασικό η καλή διάθεση για οτιδήποτε καινούριο. Σκοπός μου η εύρεση εργασίας. Ανησυχία για τους γονείς που άφηνα πίσω. Ερωτήματα για το αν θα είναι καλά, αν θα τα βγάλουν πέρα με τις δουλειές, μήπως το μετάνιωσαν που με ωθούσαν στην εύρεση εργασίας τόσο μακριά. Παρόλα αυτά, αν συνέβαινε κάτι και με χρειάζονταν, θα γυρνούσα κατευθείαν. Καμιά δέσμευση δε θα με κρατούσε κάπου που δε θα είχα εξασφαλισμένο μέλλον και ευτυχία.

Άγνωστος στην πρωτεύουσα μεταξύ αγνώστων. Στον σταθμό με υποδέχτηκε ο θείος. Είχα να τον δω αρκετά χρόνια. Μεγαλύτερος από τα αδέρφια του έφυγε πολύ νωρίς και εγκαταστάθηκε εκεί. Δεν απέκτησε μεγάλη περιουσία, απλώς κατάφερε να ξεφύγει από το χωριό και τις δυσκολίες της ζωής. Νυμφεύθηκε τη σύζυγό του, με καταγωγή από τα νότια αλλά μεγαλωμένη στην πρωτεύουσα. Η ζωή του στέριωσε, μα οι επισκέψεις στο χωριό αραιώσαν. Βλέποντάς τον έδωσα υπόσχεση στον εαυτό μου ότι δεν θα γίνω κι εγώ όπως εκείνος και δεν θα λησμονήσω αυτά που άφησα πίσω, τις ρίζες μου.

Δεν άργησα να βρω δουλειά. Είχα για στήριγμά μου και σύντροφο τη Μαριγούλα και τον θείο Μιχαλιό. Ήταν τότε η χρυσή εποχή που οι δουλειές στην πρωτεύουσα ήταν πολλές και η όρεξη για εργασία ήταν το στοιχείο της επιτυχίας. Με την υποστήριξη του θείου κατάφερα να ενταχτώ στο εργατικό δυναμικό ενός εργοστασίου, όπου είχα συγκεκριμένο ρόλο, συγκεκριμένο ωράριο και σταθερό μεροκάματο. Αυτό, όσο βαρετό και τυποποιημένο

ακουγόταν, ομολογώ ότι μου έδινε τη δυνατότητα να εργάζομαι και περιστασιακά ως σιδηρουργός σ' έναν τεχνίτη και έτσι εξασφάλιζα επιπλέον εισόδημα. Τις γνώσεις του σιδηρουργού τις όφειλα στον πατέρα μου, εννοείται. Ως καλός τεχνίτης που ήμουν μου δόθηκε η ευκαιρία να δημιουργώ δικά μου σχέδια και οι κατασκευαστικές μου προτάσεις να υλοποιούνται άμεσα.

Αυτός ο τρόπος ζωής μου εξασφάλιζε σχετική οικονομική άνεση, μου έδινε τη δυνατότητα να πληρώνω το νοίκι και τα έξοδα του σπιτιού, να αποταμιεύω χρήματα και σύντομα απέκτησα κι ένα μικρό αυτοκίνητο! Η αλήθεια είναι ότι δούλευα πολύ κάθε μέρα και για πολλές ώρες. Όμως ήμουν νέος και είχα αντοχές και δε χρειαζόμουν πολύ χρόνο για ξεκούραση. Δεν παραμελούσα φυσικά τη Μαριγούλα και οι εξορμήσεις μας για διασκέδαση ήταν συχνές. Ταβερνάκια, καφέ και μπαρ ανάλογα με την παρέα και τη διάθεση.

Θυμάμαι ότι πέρασαν πολύ γρήγορα τρία χρόνια και ήρθε η ημέρα που η Μαριγούλα απέκτησε το πολυπόθητο πτυχίο από τη σχολή με καλό βαθμό και προοπτική. Η ορκωμοσία της ήταν μια ευκαιρία να έρθουν για πρώτη φορά στην πρωτεύουσα οι γονείς της, τα πεθερικά μου. Αυτά τα τρία χρόνια οι επισκέψεις μου στο χωριό ήταν λιγοστές, κυρίως για αγροτικές εργασίες αλλά και για να δω τους δικούς μου. Η δουλειά μου δεν μου επέτρεπε να φεύγω τόσο συχνά όσο ήθελα.

Η Μαριγούλα προσπαθούσε, στην ανάπαυλα των σπουδών της, να βρίσκει εποχικές δουλειές και, με το πέρας τους, ο υψηλός βαθμός του πτυχίου και οι συστάσεις των καθηγητών της την οδήγησαν να κάνει την πρακτική της εξάσκηση σε μια μεγάλη κατασκευαστική εταιρία με πολλές ώρες απασχόλησης. Αυτός ο ρυθμός ζωής περιόρισε τις επισκέψεις και εκείνης στο χωριό.

Εκείνη την περίοδο, λόγω εμπειρίας, ανέβηκα επίπεδο στη δουλειά και έγινα προϊστάμενος. Ο μισθός ήταν καλός, είχα το δικό μου αυτοκίνητο και πλέον επισημοποιημένη σχέση με τη Μαριγούλα. Η εταιρία της εκτίμησε τη συνεισφορά της και της ζήτη-

σε να την εντάξει στο μόνιμο εργατικό δυναμικό προσφέροντάς της έναν πολύ καλό μισθό.

Με αυτόν τον τρόπο εδραιώθηκε η ζωή μας στην πρωτεύουσα, με δυο μισθούς και τα έξτρα από μέρους μου. Δημιουργήσαμε τη δική μας βάση, όπως έκανε ο παππούς μου όταν ήρθε από τη Μικρά Ασία, δουλεύαμε και διατηρούσαμε το δικό μας σπιτικό. Η συνεχής ροή των χρημάτων, βέβαια, μας οδήγησε στο να κάνουμε σκέψεις για αγορά δικού μας σπιτιού, αφού ήδη πληρώναμε χρήματα για το ενοίκιο.

Τα είχαμε καταφέρει πολύ καλά θα έλεγα. Ενταχθήκαμε στη ζωή της πρωτεύουσας, όπως το σχεδιάσαμε και ακόμη καλύτερα. Το καλοκαίρι εκείνο πήγαμε μαζί με τη Μαριγούλα στο χωριό. Ένωσα ανακούφιση βλέποντας τους γονείς μου γερούς και υγιείς. Τα κατάφερναν μια χαρά. Κάναμε σχέδια για να παντρευτούμε με την Μαριγούλα τώρα που ήμασταν όλοι μαζί. Όλα πήγαιναν κατ' ευχήν...»

Διαχρονικό σημείο συνάντησης

«...Η ζωή κρύβει ανατροπές και εκπλήξεις. Όλα αυτά που είχαμε κάποτε δεδομένα, με τον νέο τρόπο ζωής, ανατράπηκαν και αντικαταστάθηκαν. Ποιος θα μου έλεγε ότι θα κάνω τέτοιο βήμα και θα έχω αυτή την εξέλιξη! Άφησα το χωριό που μεγάλωσα και πραγματοποίησα τα όνειρά μου στην πρωτεύουσα!

Το χωριό μας είχε καταντήσει μακρινή σκέψη, τόπος αναμνήσεων και διακοπών. Η ζωή μας θεμελιώθηκε στην πρωτεύουσα. «Μεταλλαχτήκαμε» πλέον σε ετεροδημότες που εκδράμαμε στο χωριό μας για να συναντήσουμε τους συγγενείς μας κάθε Πάσχα, Χριστούγεννα και καλοκαίρι. Γεμίζαμε τις μπαταρίες, παίρναμε οξυγόνο και φεύγαμε. Όμως εκεί που είναι το σπιτικό σου είναι και η ζωή σου. Εκεί γυρνάς ασχέτως με την καταγωγή σου.

Διαχρονικό σημείο συνάντησης με άλλους επισκέπτες ή κατοίκους συνηλικιώτες αποτελούσε στο χωριό η ταβέρνα του **μπάρμπα Θωμά**. Πάντα με ζεστό χαμόγελο μάς υποδέχονταν οι θαμώνες. Χαίρονταν οι συγχωριανοί μας με την πρόοδό μας στο άστυ. Δεν ήθελα, όμως, να νιώθω ξένος. Ήθελα να κρατήσω δεσμούς και τα παιδιά μας να γνωρίζουν τον τόπο καταγωγής τους και τους ανθρώπους του. Προσπάθησα πολύ γι' αυτό...»

Αστυφιλία

«...Ο χρόνος είναι παράξενο πράγμα. Άλλοτε δεν περνάει, άλλοτε περνάει πολύ γρήγορα στη ρουτίνα της καθημερινότητάς μας. Έτσι τα χρόνια πέρασαν και στο χωριό δεν απέμεινε άμεσος συγγενής μας. Οι αγαπημένοι μας ηλικιωμένοι έφυγαν από τη ζωή και κάθε κίνητρο μετάβασης στο χωριό εξασθένιζε σαν τη σκιά που φθίνει στο φως. Κάποιες στιγμές, άνθρωπος είσαι, γεμίζεις ενοχές και ερωτήματα: «Μήπως θα έπρεπε να μείνεις; Να μη χάσεις ούτε ένα λεπτό από την ζωή και τις στιγμές των δικών σου ανθρώπων; Αν γινόταν αλλιώς τα πράγματα πού θα ήμασταν τώρα; Πώς θα ήμασταν;». Γίναμε ξένοι για τον ίδιο μας τον τόπο.

Το χιόνι έξω συνέχιζε να πέφτει. Σχεδόν κάθε χρόνο τέτοιο καιρό χιόνιζε στο χωριό. Ήταν μια όμορφη εποχή, αφού είχαμε λιγότερες δουλειές και περισσότερη διασκέδαση. Οι συνηλίκιότες ήταν αρκετοί στο χωριό, όπως και στα γύρω χωριά, και η παρέα μαζί τους ήταν ό,τι καλύτερο.

Αφήνοντας τον καφέ στο τραπεζάκι έπεσε το βλέμμα μου σε μία γελοιογραφία ενός παλαιού σχολικού βιβλίου Γλώσσας. Έδειχνε τους ανθρώπους να συρρέουν στην πρωτεύουσα και τα πουλιά να την εγκαταλείπουν για την επαρχία. Αλήθεια, πόσοι νέοι της ελληνικής υπαίθρου ακολούθησαν παρόμοια πορεία όπως εγώ και η Μαριγούλα! Άλλοι για να σπουδάσουν και άλλοι για να δουλέψουν.

χνε τους ανθρώπους να συρρέουν στην πρωτεύουσα και τα πουλιά να την εγκαταλείπουν για την επαρχία. Αλήθεια, πόσοι νέοι της ελληνικής υπαίθρου ακολούθησαν παρόμοια πορεία

Η αστυφιλία επηρέασε τους νέους της γενιάς μου και άλλαξε τα δεδομένα στον τόπο μας. Κατέστη υπεύθυνη για την απομάκρυνση των νέων γενεών από την αγροτική και κτηνοτροφική

ζωή. Και είχε ανάγκη τους νέους η ύπαιθρος. Τα ελάχιστα παραγόμενα προϊόντα οδήγησαν σε αθρόες εισαγωγές. Η ανάπτυξη της βιομηχανίας και βιοτεχνίας επέφερε τη μετανάστευση των νέων στις πόλεις. Πλέον λίγοι αγρότες και κτηνοτρόφοι απέμειναν στα χωριά. Δυστυχώς η ελληνική ύπαιθρος έσβησε με την έννοια που ξέραμε, το γνώριμο περιβάλλον στο οποίο μεγαλώσαμε εμείς αλλάξε και αυτή η πληθυσμιακή αποδυνάμωση σήμανε την ασυνέχεια στην πολιτισμική παράδοση και τα έθιμα του τόπου.

Η παράδοση είναι εκείνη που διαφοροποιεί τον κάθε τόπο και τον κάνει μοναδικό και ξεχωριστό. Τη θέση της παράδοσης έπαιρνε τώρα ένα άλλο, σύγχρονο περιβάλλον. Οι μεγαλύτεροι σε ηλικία συνταξιοδοτήθηκαν και το καθημερινό μέλημά τους ήταν οι εκτενείς «αναλύσεις» στο καφενείο του χωριού. Κάποιοι αγρότες ακολούθησαν το πρόγραμμα της πρόωρης συνταξιοδότησης, ένα οικονομικό κίνητρο από πλευράς πολιτείας που ώθησε τους μικροκαλλιεργητές να ενοικιάσουν έναντι ενός σταθερού επιδόματος τις εκτάσεις τους σε μεγαλοκαλλιεργητές. Οι νεότεροι με τη σειρά τους ακολούθησαν τον σύγχρονο τρόπο ζωής της πόλης. Αυτό δημιούργησε στην εποχή μας μια μεγάλη ομάδα νέων ανθρώπων που είχαν άγνοια του πρωτογενούς τομέα παραγωγής.

Γίναμε ξένοι μέσα στους ξένους. Ανώνυμοι μέσα στο τεράστιο πλήθος των μεγαλουπόλεων. Ο κύκλος μας στενός, αποτελούμενος από λίγα άτομα εμπιστοσύνης. Η καχυποψία και η αδιαφορία πήραν τη θέση της οικειότητας. Με υπερπροστασία μεγαλώνουμε τα φοβισμένα παιδιά μας, σε αντίθεση με το πώς μεγαλώσαμε εμείς οι ίδιοι στο περιβάλλον του χωριού...»

Τα τρία μας παιδιά

«...Δεν πέρασε ούτε μισή ώρα βλέποντας άλλοτε το χιονισμένο τοπίο και άλλοτε τη φωτιά στο τζάκι και ήρθε η Μαριγούλα δίπλα μου, μου χάιδεψε στοργικά την πλάτη και μου έφερε λίγα κουλουράκια με τζίντζερ να συνοδέψω τον καφέ μου. Με ρώτησε μήπως χρειαζόμουν κάτι. Πάντα νοιαζόταν για τον σύζυγό της. Ήταν υπερπροστατευτική με τα μέλη της οικογένειάς μας. Της ζήτησα να καθίσει κοντά μου για να μοιραστούμε όλα εκείνα που σκεφτόμουν. Πολύ ευγενικά μου αρνήθηκε, μιας και είχε τις ετοιμασίες για το γιορτινό τραπέζι. Έπρεπε να είναι όλα έτοιμα στην ώρα τους και τέλεια. Μου χάιδεψε το κεφάλι και «πήγε στην κουζίνα της να μεγαλουργήσει».

Είχαμε ζήσει μαζί πολλές όμορφες στιγμές και κάποιες πολύ δύσκολες. Πόσο άλλαξε η ζωή μας και οι προτεραιότητές μας με τον ερχομό των τριών τέκνων μας! Οι ημέρες μας γεμάτες με δουλειά, σπίτι και ανατροφή των παιδιών δίνοντας ό,τι καλύτερο μπορούσαμε. Είχαμε καταφέρει να δώσουμε στα παιδιά μας καλή ανατροφή, με αξίες και ιδανικά. Νοιαζόμασταν να εξασφαλίσουμε το μέλλον εκείνων των τριών πλασμάτων.

Πριν τρία χρόνια, μια παρόμοια χριστουγεννιάτικη μέρα στο σπίτι μας στην πρωτεύουσα, σκεφτόμουν το μέλλον της οικογένειάς μας και των παιδιών μας. Τρία παιδιά με διαφορετική προσωπικότητα και ξεχωριστό χαρακτήρα το καθένα:

Η μεγάλη, η **Ελένη**, ήταν τότε 22 ετών. Έμοιασε σε μένα και ήταν ψηλή με λεπτή σιλουέτα. Της άρεσε πάντα να έχει μακριά μαλλιά. Είχε τόση ομορφιά που δεν χρειαζόταν καν να προσπαθήσει να καλύψει κάποια ατέλεια. Δυναμικός χαρακτήρας και από

μικρή ηλικία αυτόνομη. Έκανε υποδείξεις στην μητέρα της για το πώς θα μαγειρέψει μια συνταγή, για το πώς θα διακοσμήσουν το σπίτι, ακόμα και για το πώς θα γινόταν κι εκείνη πιο δυναμική. Ως μεγαλύτερη μας βοήθησε πολύ όταν γεννήθηκε η αδερφή της και αργότερα ο αδερφός της. Δεν την φόβιζε όποια δουλειά και να της αναθέταμε.

Είναι ένα παιδί γεμάτο εκπλήξεις και επέλεγε πάντα η ίδια αυτά που την αφορούσαν. Αν ήθελε παρέες, έβρισκε τις καλύτερες. Αν ήθελε να πάει κάπου για βόλτα, δεν το διαπραγματευόταν με κανέναν. Στο σχολείο είχε μέτριους βαθμούς και το πιο πιθανό να ακολουθούσε μια τεχνική κατεύθυνση. Στην τρίτη λυκείου, ενώ είχε στόχο το απολυτήριο και μόνο αυτό, στις εξετάσεις για την τριτοβάθμια εκπαίδευση πέτυχε την εισαγωγή της σε μια αδιάφορη γι' αυτήν σχολή.

Η απόφαση για να συνεχίσει ή όχι τις σπουδές της ήταν όλη δική της. Εντελώς συνειδητοποιημένη - παράλληλα με τη σχολή - αποφάσισε να εργαστεί, ώστε να μην επιβαρύνει τον οικιακό προϋπολογισμό. Φιλότιμη, εργατική, εύστροφη και τελειομανής βρήκε εύκολα δουλειά σε κάποιο «καφέ» κι έπειτα σε αλυσίδα προσφοράς καφέ και πρωινού. Στη δουλειά της ήταν εξαιρετική και όταν την ρωτούσαμε ως τι δούλευε απαντούσε ως «*Barista!*». Εμείς το λέγαμε σερβιτόρα και παλιότερα καφετζού. «Όπου έχει δουλειά και μεροκάματο εκεί θα με βρεις» έλεγε η ίδια, ενώ η σχολή της αποτέλεσε παρελθόν. Δεν έπαψε να τρέφει όνειρα για μια δική της δουλειά και όχι για το πτυχίο της. Αν και προσπαθήσαμε με τη μητέρα της, δεν καταφέραμε ποτέ να την επηρεάσουμε.

Η δεύτερη, η **Ευγενία**, τότε ήταν στα 16. Ίδια η μητέρα της και η γιαγιά της. Σγουρό ατημέλητο μαλλί, εκφραστικά λαδιά μάτια, γλυκιά και όμορφη πολύ. Ήταν το συναισθηματικό παιδί, με όνειρα για το μέλλον, με θέληση για μάθηση και καταξίωση. Από μικρή, πέρα από τα μαθήματα, ασχολιόταν με την κιθάρα και τον αθλητισμό. Η «φωστήρας» της οικογένειας, ευγενική (σύμφωνα με το όνομά της), με δυναμικό χαρακτήρα, ιδιαίτερα αγαπητή και

δραστήρια. Πρόθυμη να προσφέρει βοήθεια σε όποιον της την ζητούσε. Χαμογελούσε συνέχεια κι έλαμπε ο τόπος. Έβαζε στόχους και τους πετύχαινε.

Ο μικρός μας, ο **Ανέστης**, ήταν τότε 15 χρονών και παιδί της πόλης. Δεν κατάφερε ποτέ να τελειώσει το «ανιαρό σχολείο». Επηρεαζόταν από τα ερεθίσματα που λάμβανε καθημερινά από την παρέα του και την απρόσωπη κοινωνία της πόλης. Εξελίχθηκε σε παιδί της γενιάς του «*play station*», ένα παιδί του καναπέ. Η πολύωρη ενασχόλησή του με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια περιόρισε τις άλλες δραστηριότητες και την επαφή με τους συνηλικιώτες και την οικογένεια. Εθίστηκε επικίνδυνα με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια. Αυτό το παιδί προβλημάτιζε τη Μαριγούλα κι εμένα. Προσπαθήσαμε τα επόμενα χρόνια να τον ταχτοποιήσουμε σε κάποια δουλειά μέσω γνωστών μας αλλά δεν τα καταφέραμε. Θα σταθούμε δίπλα του γιατί μας έχει ανάγκη μέχρι να ανοίξει τα φτερά του και να εμπιστευτεί τον εαυτό του.

Εκείνα τα Χριστούγεννα πέρασαν σαν μια απλή καθημερινή ημέρα. Τα παιδιά ξύπνησαν κατευθείαν για το μεσημεριανό τραπέζι. Φάγαμε χωρίς πολλές κουβέντες. Και σε μία ώρα μείναμε μόνοι με τη Μαριγούλα. Φύγανε τα παιδιά να γιορτάσουν με τις παρέες τους. Εκείνη τη χρονιά δεν κατάφερε κανένας από τους συγγενείς μας να μας επισκεφτεί. Πόσο διαφορετικά, όμως, θα περνούσαμε στο χωριό τέτοια μέρα!

Η καθημερινότητα της πρωτεύουσας μάς απορροφούσε. Δουλειά το πρωί ως το μεσημέρι και το απόγευμα, τόσο εγώ όσο και η Μαριγούλα όπως και η μεγάλη μας κόρη. Η μεσαία κόρη σχολείο και διάβασμα. Είχε και ανησυχία να βρει μια εργασία και να εξασφαλίσει κι αυτή ένα μικρό εισόδημα. Ο μικρός συνέχιζε την πορεία του ως «*κριτής του καναπέ*» και «*επαναστάτης της ομίχλης*». Δεν παραδειγματιζόταν από κανέναν μας ούτε στα καλά ούτε στα άσχημα. Επιστρέφαμε από τις δουλειές μας κουρασμένοι και προσπαθούσαμε να βρούμε δύναμη να χρωματίσουμε λίγο τη θαμπή ζωή μας.

Όλες οι δουλειές του σπιτιού γίνονταν μηχανικά χωρίς όρεξη και διάθεση. Κοιτούσαμε να τελειώσουμε τις υποχρεώσεις μας και δεν κοιτούσαμε ο ένας τον άλλον. Κάτι είχε σπάσει, κάτι δεν κάναμε καλά και ξεφύγαμε από την πορεία μας. Η ζωή στην πρωτεύουσα όντως μας προσέφερε πολλά, όχι όμως χωρίς τίμημα. Άγχος και στρες ήταν τα συναισθήματά μας. Απωλέσαμε την ποιότητα στη ζωή μας που στο χωριό δεν θα την χάναμε. Έτσι σκεφτόμουν...»

Κρίση στον πρωτογενή τομέα

«...Στο χωριό τα πράγματα άλλαξαν δραματικά, δυσκόλεψε η ζωή. Τα εισαγόμενα προϊόντα οδηγούσαν σε χαμηλές τιμές τα αντίστοιχα ελληνικά με αποτέλεσμα η καλλιέργειά τους να καθίσταται ασύμφορη. Οι επιδοτήσεις μειώθηκαν. Ο αγροτικός τομέας βρισκόταν σε στάδιο μετάβασης ως προς την τεχνολογική εξέλιξη και τη μείωση του κόστους παραγωγής. Ήταν η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ευνοούσε τους μεσάζοντες εις βάρος των αγροτών. Δεν άξιζε πλέον η ενασχόληση με τη γη. Σκοπός των γεωργών έγινε η πρόωρη συνταξιοδότηση, η ενοικίαση ή πώληση των χωραφιών για την αποπληρωμή των στεγαστικών και καλλιεργητικών δανείων.

Στην πρωτεύουσα η οικογένειά μου πάλευε με τις εξελίξεις. Ακολούθησαν δύσκολα χρόνια. Κλονίστηκε η σχέση των μελών της οικογένειάς μας σαν τη φωτιά στο τζάκι που κοιτάζω. Τη μια ήρεμη και σταθερή, την επόμενη έτοιμη να σβήσει και την τελευταία στιγμή να φουντώνει και να ξαναζωντανεύει. Ερχόταν κρίση στην οικονομία, στη ζωή και στις σχέσεις. Ερχόταν η στιγμή για μεγάλες αποφάσεις.

Εκείνα τα χρόνια η χώρα μας βίωσε μια μεγάλη οικονομική κρίση. Η αρχή έγινε με το Χρηματιστήριο. Ο απλός λαός παρσύρθηκε να επενδύσει τις οικονομίες του όχι στην παραγωγή αγαθών αλλά σε χαρτοφυλάκια. Αρχικά τσίμπησαν κάποιοι το δόλωμα και σιγά-σιγά είδαν τα χρήματά τους να αυγατίζουν χωρίς προσπάθεια. Αφού, λοιπόν, έβαλαν λίγα και πολλαπλασιάστηκαν τι θα γινόταν αν έβαζαν περισσότερα; Κάποιοι άλλοι δε δίστασαν να υποθηκεύσουν τα αγροτεμάχιά τους γι' αυτόν τον σκοπό! Άλ-

λοι πήραν δάνεια για να «επενδύσουν» στο χρηματιστήριο.

Δυστυχώς κάποια στιγμή γύρισε ο τροχός. Μίλησαν όλοι τότε για οικονομική φούσκα, κάποιοι απέδωσαν το γεγονός σε θεωρίες συνωμοσίας. Τα χρήματα από το απόθεμα των οικογενειών χάθηκαν και η ακίνητη περιουσία άλλαξε χέρια. Όταν οι άνθρωποι παρασύρονται από το εύκολο κέρδος τότε είναι δύσκολο να τους σταματήσεις από τον κατήφορο. Αγροτεμάχια που είχαν υποθηκευτεί δεσμεύτηκαν από τις τράπεζες και τους τοκογλύφους. Τα νοικοκυριά εκποίησαν τα κτήματά τους αφού πια δεν θα ασχολούνταν μ' αυτά. Το σκηνικό ευνόησε τους μεγαλοκτηματίες που διέθεταν χρήματα και συγκέντρωσαν τη γη στα χέρια τους.

Οι καλλιεργητές, μεγάλοι ή μικροί, δέχθηκαν δελεαστικές προτάσεις να στραφούν σε δυναμικές καλλιέργειες, συμμετέχοντας σε προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με δεσμευτικούς όρους. Το αντίτιμο ήταν ο απόλυτος έλεγχος των καλλιεργειών. Αρκετά στρέμματα «σκλαβώθηκαν» σε πολυετείς δενδροκαλλιέργειες, όπως έκανε ο ξάδερφός μου, με ρόδια, με καρύδια, με αμύγδαλα και άλλα. Οι συνθήκες οδηγούσαν στη σταδιακή εξαφάνιση των μικρών αγροτών και στη συγκέντρωση των εκτάσεων σε λίγους καλλιεργητές.

Η ελεύθερη διάθεση προϊόντων τελείωσε. Τα ίδιο συνέβη και στα οικόσιτα ζώα. Θυμήθηκα που η οικογένειά μου διατηρούσε κάποια εντός της αυλής, γαλακτοπαραγωγής και κρεατοπαραγωγής, όπως όλοι στο χωριό. Έπειτα εφαρμόστηκε ο σταδιακός έλεγχος μέσω επιδοτήσεων και εμβολιασμών και η μείωση της τιμής του γάλακτος. Επιπλέον έπρεπε να μεταφερθούν τα ζώα εκτός κατοικημένων περιοχών. Γι' αυτό το θέμα με πληροφόρησε ο ξάδερφός μου στο χωριό, ο **Γιακουμής**. Δαπανηρό μέτρο που ώθησε αρκετούς να παρατήσουν την ενασχόληση με την κτηνοτροφία.

Μια αγροτική χώρα με πλούσιο πρωτογενή τομέα ήταν η δική μας που στηρίχθηκε στους γεωργούς, στους κτηνοτρόφους και στους αλιείς. Αφέθηκε, όμως, ανοχύρωτη και έρμαιο των εισαγό-

μενων προϊόντων. Δίνονταν κίνητρα «αποστροφής» από την παραγωγή. Από την ξαδέρφη της Μαριγούλας που ζούσε σε ένα νησάκι του Αιγαίου πληροφορηθήκαμε ότι έδιναν «κίνητρα» στους ψαράδες να ακινητοποιήσουν και να αναλώσουν τις βάρκες αλιείας τους. Έπειτα ήρθε και η τεχνολογία. Χωράφια χρησιμοποιήθηκαν για εγκατάσταση φωτοβολταϊκών, με εύκολο «οικολογικό» κέρδος αλλά με δέσμευση των αγροτεμαχίων.

Θυμάμαι πολύ έντονα όλα αυτά τα γεγονότα που οδήγησαν τη χώρα σε κρίση. Το κράτος υπέγραφε μνημόνια και εφαρμόζε μειώσεις μισθών. Στον ιδιωτικό τομέα ο αντίκτυπος ήταν η περικοπή των μισθών, το κλείσιμο των ασύμφορων επιχειρήσεων και το παράθυρο για την μεταφορά τους στο εξωτερικό, καταστάσεις που άφησαν μεγάλο αριθμό ανθρώπων χωρίς εισόδημα. Η ανεργία αυξανόταν και η μεσαία τάξη γινόταν φτωχότερη...»

Ο ανέλπιστος «επισκέπτης»

«...Το διάστημα αυτό, λοιπόν, η Ελλάδα περιήλθε σε περίοδο κρίσης. Η οικονομική ύφεση απέφερε πλήγμα σε πολλές επιχειρήσεις, άλλες έκλεισαν και άλλες μετακόμισαν σε γειτονικές χώρες. Η ανεργία εκτοξεύτηκε.

Ήταν μια ανοιξιιάτικη μέρα που ένας ανέλπιστος και ανεπιθύμητος «επισκέπτης», η κρίση, πέρασε το κατώφλι του σπιτιού μας. Δεν περιμέναμε αυτή τη δυσάρεστη πραγματικότητα στην οικογένειά μας. Όπως το κράτος δεν μπόρεσε να διαχειριστεί αυτήν την κρίση, έτσι και εμείς δεν μπορούσαμε να σταματήσουμε αυτό που θα ακολουθούσε. Δεν ξοδεύαμε, βέβαια, σε αλόγιστες σπατάλες, αποταμιεύαμε τα χρήματά μας, όταν όλοι τα επένδυναν στο χρηματιστήριο, και το μόνο που μας βάρυνε ήταν το δάνειο του σπιτιού μας (ιδανικός τρόπος η μη εξυπηρέτησή του για να περιέρχεται η περιουσία των ιδιωτών στα τραπεζικά ιδρύματα).

Η εταιρία που εργαζόταν η Μαριγούλα έκλεισε και η σύζυγος έμεινε άνεργη. Η πορεία και στη δική μου δουλειά ήταν καθοδική ακολουθώντας εκείνη της Μαριγούλας. Αν και είχα καλή θέση ως προϊστάμενος, υπό την απειλή μείωσης του προσωπικού οι περικοπές μισθού «με έπειθαν» να μένω ευχαριστημένος, αφού ήμουν ο μόνος σταθερά εργαζόμενος στην οικογένεια. Τουλάχιστον είχα δουλειά και φυσικά όλα τα βάρη της οικογένειας είχαν πέσει πάνω μου. Τα επιπλέον μεροκάματα σιδηρουργού άρχισαν να γίνονται δυσεύρετα.

Δεν ήθελα να δείχνω πόσο αγχωμένος, στεναχωρημένος και απελπισμένος ήμουν και ότι δεν ήξερα πώς να διαχειριστώ την κατάσταση. Δεν σταμάτησα να κάνω σκέψεις για εναλλακτικές

λύσεις, αλλά δεν ήταν εποχή για ανοίγματα και πειραματισμούς. Γυρνούσαν πολλά στο κεφάλι μου και δεχόμουν κάθε λογής συμβουλές από τον καθένα. Δεν θα άφηνα να χαθούμε έτσι μέσα στη χοάνη της κρίσης. Θα πάλευα.

Η Μαριγούλα μου βρήκε δουλειά -αδήλωτη εννοείται- ως καθαρίστρια παράλληλα με το επίδομα ανεργίας. Δύσκολη αλλά όχι ακατόρθωτη για τη γενναία μου σύζυγο. Την έβλεπα, όμως, που κουραζόταν πολύ και καταλάβαινα ότι δεν ήταν αυτό που ήθελε να κάνει στη ζωή της. Αγωνιζόταν κι εκείνη για το καλό της οικογένειας. Ήταν κάποιες στιγμές που η κούραση την έκανε να λέει ότι θα τα παρατούσε, όμως δεν το έκανε ποτέ. Τα κορίτσια μας προσπαθούσαν να κάνουν κάποιο μεροκάματο σε καφέ-μπαρ, για να καλύψουν τα δικά τους κυρίως έξοδα. Ο μικρός Ανέστης, όπως πάντα, αμέτοχος σε όλα κρατούσε μια αδιάφορη στάση. Κάποια λόγια θυμού ξεστόμιζε χωρίς ουσιαστική αντίδραση.

Η καθημερινότητά μας περιστοιχιζόταν από ανησυχίες για την επόμενη μέρα. Οι σκέψεις για το πού θα βρίσκαμε χρήματα και πώς θα αντιμετωπίζαμε τις υποχρεώσεις μας κυριαρχούσαν. Γιορτινές μέρες μετατρέπονταν σε καθημερινές. Η ελπίδα και η πίστη στον εαυτό μου, στη γυναίκα μου, στα παιδιά μου, στην κοινωνία και στους συνανθρώπους χάνονταν πολύ συχνά όλα αυτά τα χρόνια μα δεν εξαφανίζονταν. Δεν είχαμε κάπου να ακουμπήσουμε. Ήμουν και περήφανος, δεν ήθελα ποτέ να ζητάω βοήθεια. Ήμουν άξιος να τα βγάλω πέρα κι έπρεπε να το κάνω...»

Η πανδημία

«...Την κρίση διαδέχτηκε η πανδημία. Το πιο άσχημο που αντιμετώπισαμε σ' αυτήν ήταν η επιβολή μέτρων και ο περιορισμός στο σπίτι. Υπήρχε διαρκής έλεγχος μετακίνησης. Η ψυχολογία μας ήταν στα χειρότερα επίπεδα.

Η πανδημία έφερε το μέτρο της προσωρινής αναστολής λειτουργίας κάποιων επιχειρήσεων, τη χρήση μέτρων προφύλαξης και την απαγόρευση της άσκοπης κυκλοφορίας. Αυτά οδήγησαν την αγορά σε στασιμότητα, αφού ήταν ελάχιστοι οι πελάτες που μπορούσαν να μετακινούνται. Διαπιστώθηκαν σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα ζωής που αφορούσαν κυρίως τα ηλικιωμένα άτομα, τους συνταξιούχους, τους ανέργους, τους άγαμους, τους διαζευγμένους, τους χήρους, τις χήρες και τα άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Υψηλά επίπεδα άγχους και κατάθλιψης, υπερβολικός φόβος μόλυνσης από τον ιό και επαγγελματική ανασφάλεια. Μ' αυτά τα νέα δεδομένα όλο και περισσότερες οικογένειες προσπαθούσαν να περιορίσουν τα έξοδά τους.

Δυστυχώς χάθηκε και η εργασία καθαριότητας της Μαριγούλας, η οποία έμεινε πάλι άνεργη. Το άγχος της και οι ανασφάλειες πολλαπλασιάστηκαν. Μέρα με τη μέρα κλεινόταν στον εαυτό της. Δεν μιλούσε πολύ, δεν αναφερόταν καν στα οικονομικά προβλήματατά μας, επειδή δεν μπορούσε να βρει λύση.

Επηρέαστηκα κι εγώ εξαιτίας της πανδημίας και όλων αυτών που ακολούθησαν. Στη δική μου δουλειά θεσπίστηκε η εβδομαδιαία βάρδια, ώστε να προστατευτούμε από τη διασπορά του ιού. Μία εβδομάδα εργασία, μία εβδομάδα παύση και ο μισθός στο ήμισυ. Δεν το έδειχνα αλλά κρατούσα τον θυμό μου, τον φόβο μου

και τις ανασφάλειές μου για μένα. Δεν ήξερα πώς να τα αντιμετωπίσω όλα αυτά. Απλά άφησα να με παρασύρουν και όπου βγει.

Και τα κορίτσια μας έπεσαν θύματα της πανδημίας. Η Ελένη δούλευε σε ένα καφέ που κάποια στιγμή ανέστειλε τη λειτουργία του. Στην αρχή δούλευε ανά δυο ημέρες με μειωμένες αποδοχές και τελικά, με την αναστολή λειτουργίας, κλείστηκε μέσα στο σπίτι. Η Ευγενία περίμενε να ξεκινήσει η σχολή της, αλλά με την πανδημία ανεστάλησαν τα μαθήματα.

Αν και ήμασταν πολλές ώρες μαζί, δε μιλούσαμε για τα πραγματικά προβλήματα, δε μοιραζόμασταν τα συναισθήματά μας, δεν ήμασταν ευγνώμονες για τα καλά που ακόμη είχαμε. Έβλεπα τα παιδιά μας και τη Μαριγούλα αλλά δεν έβλεπα μέλλον. Ούτε φίλους, ούτε συγγενείς είχαμε πια κοντά μας. Μοναξιά στους τέσσερις τοίχους του σπιτιού μας...»

Η προτροπή του Γιακουμή

«...Όλη αυτή η κατάσταση, ο περιορισμός και ο εκφοβισμός να μη νοσήσουμε, απομάκρυνε τις σκέψεις μας από το χωριό. Δε σκεφτόμασταν καν μια ολιγοήμερη επίσκεψη, αφού μετρούσαμε και το κόστος μετακίνησης και τις απαγορεύσεις λόγω των μέτρων για την πανδημία.

Υπήρχε μια σκέψη να πουλήσουμε ότι είχαμε εκεί, αφού το χωριό ήταν πια αδιάφορο για μας, και να υποστηρίξουμε τη ζωή μας στην πόλη. Δεν θα ήμασταν οι μοναδικοί άλλωστε. Αρκετοί γνωστοί μας το έπραξαν είτε με το χρηματιστήριο είτε με την οικονομική κρίση. Σ' αυτή τη «σανίδα σωτηρίας» αντιτίθετο η Μαριγούλα: «Η γη έχει σταθερή αξία. Έχουμε κάτι εναλλακτικό πέρα από την πόλη», έλεγε, «δεν ξέρεις πώς θα έρθουν τα πράγματα. Άλλωστε είναι κληρονομιά μας». Δεν ήθελε να ξεριζώσει το μοναδικό δέσιμο με τον τόπο της. Δεν ήθελε να σβήσει τις αναμνήσεις της εκποιώντας τη γη των γονιών της. Κατανοούσα ότι έβλεπε κάτι θετικό σ' αυτό.

Ήμουν χαμένος στις σκέψεις μου μέσα σ' αυτή τη μπερδεμένη, θολή και αβέβαιη κατάσταση και δε μπορούσα να διακρίνω μια αχτίδα φωτός. Το μόνο φωτεινό σημείο η τηλεφωνική επικοινωνία με τον ξάδελφό μου στο χωριό. Με τον Γιακουμή νιώθαμε ο ένας κοντά στον άλλο. Με την καλοσύνη και την αφέλειά του μας θυμόταν συχνά πυκνά. Ήταν η φιγούρα του κτηνοτρόφου με καλή καρδιά και καθόλου πονηριά. Δεν παρέλειπε να μας στέλνει λαδάκι από τα ελαιόδεντρά του, αρνάκι από το κοπάδι του και άλλα καλούδια που μας θύμιζαν το χωριό «για να μην ξεχάσουμε τις ρίζες μας», όπως χαρακτηριστικά έλεγε.

Ήταν ο μόνος αισιόδοξος απ' όσους γνώριζα σε μια τέτοια αβέβαιη κατάσταση. Ίσως να μην ένιωσαν σε τόσο μεγάλο βαθμό όλα αυτά όσοι έμεναν σε χωριά. Φυσικά και τους επηρέασε αλλά λιγότερο θα έλεγα. Ο ξάδελφός μου μας προέτρεπε για την επιστροφή μας στο χωριό λέγοντας αστειευόμενος: «Έλα, βρε, εδώ πάνω, θα έχεις ελευθερία στη φύση, ένα μπαξέ θα μπορείς να βάλεις!».

Απορούσα με την αισιοδοξία του Γιακουμή, την καλοσύνη του και τις επανειλημμένες προτροπές του για μόνιμη επανεγκατάσταση εκεί. Στην πρωτεύουσα βιώναμε τον προσωπικό περιορισμό και τη μείωση των εσόδων μας, πράγματα που μας γέμιζαν με απαισιοδοξία. Ήταν δυο αντικρουόμενες καταστάσεις, δυο αντίθετες «συνθήκες» ζωής...»

Ένα καινούριο μαντρί

«...Οι ημέρες περνούσαν αργά-αργά. Ο χρόνος ένιωθες να σταματά και να μη σου γιατρεύει τις πληγές και τα αρνητικά συναισθήματα. Στάσιμοι και αργόσχολοι περιμέναμε το χειρότερο. Και τούτο ήρθε ένα πρωινό του Απρίλη, λίγο μετά το Πάσχα. Ο υπεύθυνος της εταιρίας που εργαζόμουν μας κάλεσε και μας είπε για την οριστική παύση εργασιών. Τι σήμαινε αυτό; Ότι το εργοστάσιο έκλεινε. Από αρχές Μαΐου μέναμε χωρίς δουλειά. Το ταμείο ανεργίας θα κάλυπτε κάποιους μήνες και μετά η απόγνωση.

Επέστρεφα στο σπίτι σκεπτόμενος: «Δεν μπορεί να γίνεται αυτό. Όχι σ' εμένα, όχι σ' εμάς». Έπρεπε να αντιδράσω, να πάρω αποφάσεις, να προστατεύσω την οικογένεια. Από τη μια τρελαινόμουν και απελπιζόμουν και από την άλλη προσπαθούσα να ηρεμήσω και να σκεφτώ τι θα κάνω. Στο σπίτι έλειπαν όλοι. Έκανα έναν καφέ να ξεχαστώ. Δεν θα το άφηνα έτσι, δεν θα αρκούμουν στο ταμείο ανεργίας. Έψαξα στο γραφείο μου να βρω το βιογραφικό μου, να το εμπλουτίσω και να ξεκινήσω το κυνήγι μιας νέας δουλειάς, όσο αδύνατο φαινόταν να συμβεί αυτό. Δε θα τα παρατούσα, θα προστάτευα την οικογένεια με όλες μου τις δυνάμεις.

Είναι εκπληκτικό το γεγονός ότι σε ανύποπτες στιγμές ένα αντικείμενο ξεδιπλώνει το κουβάρι των αναμνήσεων και μας επιστρέφει πίσω στον χρόνο. Μέσα στο συρτάρι, δίπλα στα έγγραφα, βρήκα το ρολόι του παππού. Μου το παρέδωσαν οι γονείς μου ως συνέχεια μιας αγροτικής οικογένειας που αναγκάστηκε να ξεριζωθεί από τον τόπο της και να εγκατασταθεί στο άγνωστο. Βίωνα τα ίδια συναισθήματα με τους προγόνους μου. Την ίδια αγωνία, απελπισία, θυμό, λύπη.

Έμεινα να κοιτώ τους δείκτες του ρολογιού σαν να είχα μπροστά μου μια μηχανή του χρόνου, ενώ το τικ τακ ακουγόταν σαν τραγούδι των παιδικών μου χρόνων. Ένας ήχος από το παρελθόν ή από το μέλλον; Κρατούσα στο χέρι μου το ίδιο ρολόι που κρατούσε ο παππούς μου όταν ξεκίνησε από τη Σμύρνη προς την Ελλάδα, το ίδιο ρολόι που είχε όταν έστηνε το σπιτικό του στο χωριό βασισμένος στην αγροτική ζωή.

Εκείνη τη στιγμή, με τους ήχους του ρολογιού να ακούγονται παραδόξως πιο αργοί και θλιμμένοι, χτύπησε το τηλέφωνο και διέκοψε τον ειρμό των σκέψεών μου σ' αυτό το ταξίδι των αναμνήσεων. Παρά την άσχημη κατάστασή μου απάντησα. Μια γνώριμη συγγενική φωνή, ο Γιακουμής: «Ξάδελφε, τι κάνετε;». «Τα ίδια», απάντησα νωχελικά, «εσείς;». «Καλά, όλα καλά».

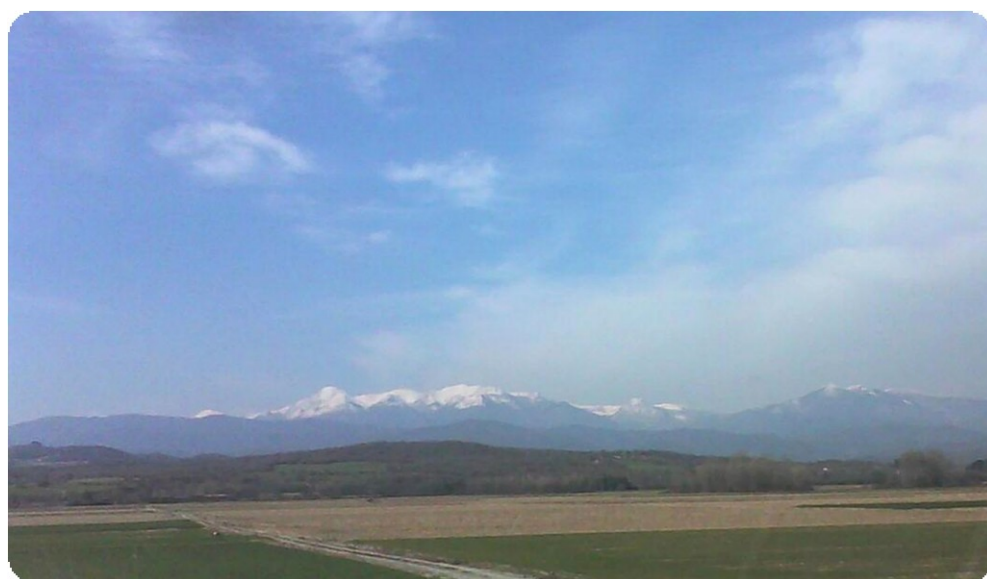
Ο Γιακουμής είχε το λόγο του που επικοινωνούσε μαζί μου: «Ρε ξάδελφε, ήθελα τις γνώσεις και τη βοήθειά σου σε κάτι». «Βέβαια», του λέω, «τι είναι;» πιστεύοντας ότι μια συζήτηση με ένα αγαπητό πρόσωπο, με τον αυθορμητισμό και την αστείρευτη θετική του διάθεση, θα με έκανε να ξεφύγω από τις στενόχωρες σκέψεις μου. «Ρε, ξάδερφε, μου ήρθε ένα χαρτί ότι πρέπει να βγάλω τα ζώα έξω από το χωριό. Έχω στον πάνω μαχαλά ένα χωράφι. Σκέφτηκα να κάνω εκεί ένα υπόστεγο για μαντρί. Εσύ τα κατέχεις αυτά. Να μου σχεδιάσεις ένα τέτοιο, να υπολογίσεις το κόστος, επειδή εδώ όλοι με μια μέρα δουλειάς θέλουν να πληρωθούν και να κάθονται ένα μήνα!». «Εννοείται», του λέω, «ό,τι θέλεις, έχω χρόνο να σου τα υπολογίσω». «Το καλύτερο θα ήταν να μπορούσες να έρθεις από δω, να δεις να βγει ακριβώς, δεν έχεις καμία άδεια απ' τη δουλειά; Να σουβάλω εγώ τα έξοδα για να κάνουμε καλή δουλειά. Ή, αν σκοπεύετε να έρθετε για διακοπές το καλοκαίρι. Να συνδυάσεις διακοπές στο χωριό και μεροκάματο. Αντί να πάρει άλλος τα χρήματα να τα δώσω σε σένα. Σε ξέρω, οι κατασκευές σου είναι καταπληκτικές και σίγουρες».

Ήμουν αρνητικός στη σκέψη να πάω στο χωριό. Του εξήγησα ότι η περίοδος ήταν δύσκολη και ότι αναζητούσαμε δουλειά για

μένα και τη Μαριγούλα που μείναμε άνεργη. Η άσχημη ψυχολογική κατάσταση που βιώνουμε δεν μας επέτρεπε να δούμε μια ακτίνα φωτός, μια «σανίδα σωτηρίας».

Ο αισιόδοξος Γιακουμής είχε έτοιμη την απάντηση: «Ξάδερφε, ας έρθει και η Μαριγούλα μαζί σου και θα δουλέψει στο μάρκετ που έχει η γυναίκα μου, η **Δέσποινα**, στην πόλη και χρειάζεται άτομα για το καλοκαίρι, πόσο μάλιστα για τη Μαριγούλα, το δικό μας άνθρωπο. Καλοκαίρι είναι, βρε ξάδερφε, και θα κάνουμε το υπόστεγο και θα πληρωθείς και εγώ θα ξέρω ότι έγινε σωστά και η Μαριγούλα θα δουλέψει στην πόλη. Θα κάνεις και διακοπές και απασχόληση και χρήματα. Από Σεπτέμβριο με το καλό βλέπεις τι θα κάνεις». Κλείσαμε το τηλέφωνο ανανεώνοντας το ραντεβού μας για την επόμενη μέρα που θα είχα ένα προσχέδιο της κατασκευής.

Νέες σκέψεις στο μυαλό μου. Ο Γιακουμής καλά τα έλεγε, αλλά τα παιδιά; Τα έξοδα; Όση ώρα περνούσε επεξεργαζόμουν όλα αυτά που συζήτησα με τον ξάδερφο. Ήμουν ακόμα μπερδεμένος κι αναποφάσιτος. Όμως άρχισα να τοποθετώ με την φαντασία μου τον εαυτό μου, τη Μαριγούλα και τα παιδιά στο χωριό. Ο Γιακουμής τα παρουσίασε τόσο εύκολα. Ήταν όντως εύκολα;...»

Οικογενειακή απόφαση

«...Για μένα μια τέτοια απόφαση ήταν εξαιρετικά δύσκολη. Απευθύνθηκα στη Μαριγούλα, αφού η απόφαση θα επηρέαζε και αυτήν και όλους μας. Άλλωστε μαζί παίρναμε όλες τις αποφάσεις. Της εξήγησα την πρόταση του Γιακουμή ότι, αφού δεν είχαμε δουλειά και υποχρεώσεις, θα μπορούσαμε για δυο τρεις μήνες να πάμε στο χωριό, να δουλέψει εκείνη βοηθώντας την ξαδέρφη της και εγώ να φτιάξω το υπόστεγο του Γιακουμή για την κτηνοτροφική του μονάδα. Τα παιδιά μπορούσαν να έρθουν διακοπές μαζί μας. Είχα τις επιφυλάξεις μου, βέβαια, ότι τα παιδιά θα δέχονταν μια τέτοια αλλαγή στη ζωή τους. Το χωριό το επισκεπτόμασταν πολύ σπάνια τα τελευταία χρόνια και δεν είχαν δεσμούς εκεί.

Η Μαριγούλα συμφώνησε αμέσως! Η αλλαγή παραστάσεων θα μας έκανε καλό και τα παιδιά, αν δεν είχαν αντίρρηση, θα αποκτούσαν την ελευθερία που τους στέρησε η περίοδος της πανδημίας. Πρόσεξα που ζωγραφίστηκε ένα αχνό χαμόγελο στα χείλη της. Αυτό μου έδωσε ελπίδα και σιγουριά ότι αποφασίζαμε το σωστό για όλους. Θα τολμούσαμε, ενωμένοι ως οικογένεια, να ξεφύγουμε για λίγο από το αδιέξοδο στο οποίο είχαμε εγκλωβιστεί. Τα παιδιά ενθουσιάστηκαν.

Αφού τελικά συμφωνήσαμε όλοι, αρχίσαμε να ετοιμαζόμαστε για το ταξίδι. Χρειαστήκαμε μία εβδομάδα για να τακτοποιήσουμε όποιες εκκρεμότητες είχαμε και να φύγουμε ήσυχοι. Ομολογώ ότι φόρτωνα το αυτοκίνητο με βαριά καρδιά επηρεασμένος από την αβεβαιότητα. Ο τρόπος που φεύγαμε τώρα δεν ήταν σαν τις άλλες φορές με χαρά και καλή διάθεση. Τις προηγούμενες το ταξίδι μας στο χωριό γινόταν για ξεκούραση και διακοπές.

Μ' αυτή τη διάθεση ξεκινήσαμε για το χωριό μας για να βοηθήσουμε τον καλόκαρδο ξάδελφο, που δεν μας ξεχνούσε όλα αυτά τα χρόνια, στην κατασκευή της στάνης του αλλά και τη γυναίκα του στο παντοπωλείο. Τα παιδιά, το καλύτερό τους, διακοπές παρατεταμένες στις «ρίζες» μας.

Η διαδρομή αρκετά μεγάλη. Δεν ανταλλάσαμε λόγια για αρκετή ώρα. Βουβοί ταξιδεύαμε μέσα στην ομορφιά της φύσης. Αφήναμε το αεράκι που έμπαινε από τα παράθυρα να παίρνει μαζί του τις στεναχώριες μας. Τα υπέροχα τοπία που συναντούσαμε μας έδιναν μια στάλα ελπίδας, που μεγάλωνε σε κάθε χιλιόμετρο που αφήναμε πίσω.

Η καλή διάθεση δεν άργησε να φανεί. Σταδιακά τα πρόσωπά μας άλλαξαν όψη. Το βλέμμα μας ηρέμησε και χαλάρωσε. Αρχίσαμε να μιλάμε με ενθουσιασμό για τον προορισμό μας. Κάθε ώρα που περνούσε και φτάναμε όλο και πιο κοντά μας κυρίευε μια πρωτόγνωρη αγωνία λες και πηγαίναμε για πρώτη φορά. Τι παράξενο!...»

Άφιξη στο χωριό

«...Είχαμε ξεκινήσει νωρίς το πρωί απ' την πρωτεύουσα, ώστε κάποια στιγμή να φτάσουμε στο χωριό πριν το μεσημέρι. Καθώς πλησιάζαμε, αναγνώριζα κάθε γωνιά και σημείο: Η μεγάλη στροφή λίγο έξω από το χωριό ήταν η στροφή του γαλατά, εκεί που ο **μπάρμπα Γιάννης** είχε έναν παλιό πετρόχτιστο μύλο και πουλούσε το γάλα που άρμεγε από το κοπάδι του. Ήταν το σημείο αναφοράς απ' το οποίο έβλεπες το χωριό από κάτω προς το βουνό.

Φτάσαμε περίπου στις δώδεκα στο σπίτι του παππού. Ξεφορτώσαμε τα πράγματα και προσπαθήσαμε να τακτοποιηθούμε. Το σπίτι στο παρελθόν, κάθε φορά που τελείωναν οι διακοπές μας και φεύγαμε, φροντίζαμε να το αφήνουμε μέσα και έξω καθαρό και συμμαζεμένο. Ο Γιακουμής το φρόντιζε όλο τον υπόλοιπο καιρό. Κούρευε τα χόρτα και το συντηρούσε αν γινόταν κάποια ζημιά από την φθορά του χρόνου. Όμως τώρα ήταν ακατοίκητο για πάρα πολύ καιρό.

Το παρατημένο σπίτι προσπαθήσαμε εκείνη την ημέρα να το μετατρέψουμε σε κατοικήσιμο για να περάσουμε με αξιοπρέπεια το βράδυ. Κάναμε μια σύντομη καταγραφή με όλα όσα χρειάζονταν να γίνουν κατά σειρά σπουδαιότητας. Ανοίγοντας, ευτυχώς, το ρεύμα και το νερό διαπίστωσα με χαρά ότι λειτουργούσαν τέλεια. Επικράτησε, βέβαια, μια μικρή αναστάτωση μέχρι να τα καταφέρουμε όλοι μαζί.

Σύντομα ήρθαν τα χαμόγελα, αφού η πενταμελής οικογένεια του Γιακουμή ήρθε να μας καλοδεχτεί. Η συνάντηση με τους ανθρώπους που γνωρίζαμε έφερε χαμόγελα και εναγκαλισμούς. Μετά από τόσον καιρό ήμασταν πάλι μαζί.

Ο Γιακουμής ήταν περίπου στην ηλικία μου, μετρίου αναστήματος, με μαύρα μαλλιά και μαύρα μάτια. Η εργασία του τού πρόσφερε ένα πολύ δυνατό σώμα με μεγάλες αντοχές. Στο πρόσωπό του ζωγραφιζόταν κάθε ακτίνα του ήλιου που τον έκαιγε, κάθε απαλό αεράκι που τον δρόσιζε και κάθε χιονονιφάδα που τον πάγωνε. Η ψυχή του καθαρή, αγνή και γεμάτη καλοσύνη. Δεν έζησε σε μεγαλούπολη για να υποστεί αλλοίωση συναισθημάτων και να χάσει το μεγαλείο της ψυχής του.

Η Δέσποινα ήταν πολύ έξυπνη, δυναμική και αρκετά τολμηρή για να κάνει τα δικά της βήματα, ξεχωριστά από αυτά του συζύγου της. Και τα κατάφερνε όλα λίαν καλώς: τη δουλειά της, το σπιτικό της, τα τρία παιδιά και τον Γιακουμή. Έμοιαζε πολύ με τη Μαριγούλα: το ίδιο ανήσυχες, το ίδιο τολμηρές.

Η ξαδέρφη φρόντισε να μας έχει έτοιμο στο σπίτι τους το μεσημεριανό τραπέζι στολισμένο με ψητά κρέατα και πατατούλες, με δική της πικάντικη σάλτσα, με σαλάτες από τον κήπο τους και κρασί μπρούσικο και ημίγλυκο. Πάνω από όλα, βέβαια, ήταν στολισμένο με τα αγαπημένα πρόσωπα της οικογένειας του Γιακουμή και της Δέσποινας. Η αγάπη που μας προσέφεραν μέσα από την ψυχή τους άλλαζε σταδιακά την ψυχολογία μας. Αστειευόμασταν αναφερόμενοι στα παλιά. Ρωτούσα τον ξάδερφο για τους συμμαθητές μου και δυστυχώς οι απαντήσεις που ελάμβανα ήταν οι αναμενόμενες. Οι περισσότεροι είχαν επηρεαστεί αρνητικά από την κρίση και την πανδημία.

Η Μαριγούλα προσφέρθηκε μετά το φαγητό να βοηθήσει τη Δέσποινα στην κουζίνα. Τα παιδιά μας βρήκαν μια καλή κι ευχάριστη παρέα στα παιδιά του Γιακουμή. Η Ελένη με τη **Γεωργία**, τη μεγάλη κόρη του Γιακουμή, χάζευαν οικογενειακές φωτογραφίες. Η Ελένη είχε καλλιτεχνική κλίση και ήθελε πάρα πολύ να ασχοληθεί με τη φωτογραφία. Η Ευγενία, μόλις ένα χρόνο μεγαλύτερη από τα δίδυμα του Γιακουμή τη **Χριστίνα** και τον **Δημοσθένη**, «έδεσε» με την άλλη κόρη του που είχε έμφαση στα γράμματα. Ο γιος του Γιακουμή έκανε παρέα με τον Ανέστη μας.

Αυτή η εικόνα θα έμενε χαραγμένη για πάντα μέσα μου. Τόση καλοσύνη, τόση αγάπη, τόση χαρά, πραγματικοί «δεσμοί οικογένειας». Γελούσα με την ψυχή μου μετά από τόσον καιρό. Ανάσαινα χωρίς δυσκολία και ένιωθα ελεύθερος. Σαν να είχα φτάσει σε έναν προορισμό, τον δικό μου. Αυτό ήταν το «γραφτό» μου. Ένιωθα να βρίσκω ξανά τον εαυτό μου...»

Οι πρώτες μέρες στο χωριό

«...Εκείνη την πρώτη νύχτα στο σπίτι του παππού ήταν η πρώτη φορά μετά από αρκετές μέρες που ανέμελος κοιμήθηκα αμέσως, χωρίς άσχημες σκέψεις και εφιάλτες. Το λάλημα ενός κόκορα στον ύπνο μου αντικατέστησε το ξυπνητήρι. Ξημέρωσε η πρώτη μέρα μας στο χωριό. Η απουσία των γνώριμων ήχων της πόλης ήταν η πρώτη μας διαπίστωση. Ο καφές στην αυλή θεσπέσιος με θέα το κατάφυτο δάσος στο βουνό από τη μια και την κοιλάδα από την άλλη. Πίνοντας την τελευταία γουλιά καφέ και παίρνοντας βαθιές ανάσες καθαρού οξυγόνου, ήρθε η ώρα να πάρει ο καθένας τον δρόμο του.

Η Μαριγούλα ξεκίνησε με τη Δέσποινα για τη δουλειά στο μάρκετ παραδοσιακών προϊόντων στην πόλη. Η πανδημία προώθησε τη δουλειά της αυξάνοντας τις πωλήσεις με τις κατ' οίκον παραδόσεις, με αποτέλεσμα να χρειάζεται προσωπικό για τις διανομές, το ταμείο και το γραφείο. Ο Γιακουμής τής πρότεινε τη Μαριγούλα, μιας και γνώριζαν πόσο δραστήρια και καταρτισμένη ήταν σε θέματα διοίκησης επιχειρήσεων και οικονομικής διαχείρισης λόγω των σπουδών της. Η Μαριγούλα δε θα προλάβαινε να επιστρέφει στο σπίτι το μεσημέρι, αν και το ωράριο ήταν σπαστό, παρά μόνο αργά το βράδυ, αφού έκλειναν το κατάστημα με τη Δέσποινα.

Την έβλεπα να ετοιμάζεται χαρούμενη και ορεξάτη. Το γεγονός ότι θα δούλευε με τη Δέσποινα ήταν πολύ θετικό. Το ωράριο δεν την ενοχλούσε καθόλου, όντας συνηθισμένη από τους ρυθμούς της πρωτεύουσας. Η μόνη της στεναχώρια ήταν ότι δε θα μπορούσε να βοηθήσει στο σπίτι τις πρώτες ημέρες.

Την καθησύχασα ότι θα γίνονταν όλα σιγά-σιγά. Ξεκινήσαμε με τα κορίτσια την τακτοποίηση του σπιτιού. Έκανα κάποιες βασικές επισκευές, γιατί «το σπίτι αν το αφήσεις ρημάζει». Τα κορίτσια μας καθάριζαν κεφάτες και οι ξαδέρφες τις βοηθούσαν. Είχαν το ελεύθερο να κάνουν ό,τι θέλουν και όπως το θέλουν. Αυτό ήταν το κίνητρό τους για φαντασία και δημιουργία. Τον Ανέστη, που ήταν αμάθητος στις συνθήκες του χωριού, ήρθε ο Δημοσθένης να τον βοηθήσει.

Όταν διαπίστωσα ότι τα κορίτσια και τα αγόρια τα κατάφερναν περίφημα, αποφάσισα να τ' αφήσω μόνα τους. Πήγαμε μαζί με τον Γιακουμή να δούμε τον χώρο του και να κάνω τον σχεδιασμό για τις τεχνικές εργασίες που μου ζήτησε. Υπολογίσαμε τα υλικά που χρειαζόνταν και ο Γιακουμής θα εξασφάλιζε την επομένη ημέρα κιόλας να τα προμηθευτεί και να ξεκινήσουμε.

Ήταν εύκολη η κατασκευή, σύμφωνα με την εμπειρία μου, και ενώ το κόστος ήταν συγκεκριμένο, οι προμηθευτές τού έδωσαν τιμές στο τριπλάσιο! Αισχροκέρδεια, δηλαδή. Καθαρίσαμε εμείς τον χώρο, συγκεντρώσαμε τα εργαλεία και ετοιμαστήκαμε για την κατασκευή. Στο σιδηρουργείο του πατέρα μου βρήκα ό,τι χρειαζόμουν. Λίγο καθάρισμα και συντήρηση μόνο χρειαζόνταν, πανεύκολο για μένα.

Ο Γιακουμής, όμως, είχε στο μυαλό του και δεύτερες σκέψεις: «Ξάδελφε, καλά οι δουλειές αλλά πρέπει να έχουμε και κοινωνικότητα». Έτσι, μου πρότεινε να πάμε στο καφενείο του μπάρμπα Θωμά. Ο Γιακουμής είχε καθημερινή παρουσία εκεί, καθότι ήταν η διασκέδαση και η χαλάρωσή του. Έβρισκε την ευκαιρία να δει τους συγχωριανούς του και να συζητήσει για όλα τα θέματα. Ε, δεν τόλμησα να του φέρω αντίρρηση.

Πήραμε το στρωμένο με πέτρινες πλάκες δρομάκι και μετά την πρώτη στροφή, όπου βρίσκεται ένα παραδοσιακό αρχοντικό, φτάσαμε στην πλατεία με τη μεγάλη βρύση. Το νερό της είναι πάντα παγωμένο ρέοντας αδιαλείπτως και θυμίζοντάς μας ότι με τον ίδιο τρόπο τρέχουν οι ώρες, οι μέρες, τα χρόνια.

Εκεί δίπλα ήταν το καφενεδάκι του μπάρμπα Θωμά κάτω από τον επιβλητικό πλάτανο. «Για να πιούμε ένα τσίπουρο», είπε ο Γιακουμής, ενώ στην πραγματικότητα ήθελε να κάνουμε «μουχαμπέτι» (ψιλοκουβέντα) με τους υπόλοιπους θαμώνες. Καθίσαμε στις ψάθινες καρέκλες των τραπεζιών με τα καρό υφασμάτινα τραπεζομάντηλα, που ήταν καλυμμένα με λευκά χάρτινα. Νιώσαμε τη δροσιά του πλατάνου να μας ανακουφίζει και, αφού του έγνεψε ο Γιακουμής, ήρθε ο γέρος με την τραγιάσκα να μας φέρει τα εδέσματα. «Κερασμένα», λέει ο μπάρμπα Θωμάς, από μια γραφική φιγούρα που καθόταν απέναντι. Ο Γιακουμής εξιστορούσε με καμάρι στους θαμώνες για το υπόστεγο που θα φτιάχναμε. Όλοι θυμούνταν τον εξαιρετικό τεχνίτη πατέρα μου κι εμένα πόσο ισάξιος ήμουν μαθητής του!

Και ενώ ο ξάδερφος επαινούσε τη δουλειά μου ως καλός διαφημιστής, ένας ηλικιωμένος τον διέκοψε και με ρώτησε αν θα ανοίξω ξανά το σιδηρουργείο του πατέρα μου. Πριν προλάβω να απαντήσω, συνέχισε λέγοντάς μου ότι είχα κάνει την καλύτερη επιλογή, γιατί τέτοιοι μάστορες εξέλειπαν από την περιοχή. Ο ίδιος είχε μια δουλειά να μου αναθέσει! Πριν προλάβω να αρθρώσω λέξη, την απάντηση έδωσε ο Γιακουμής: «Ό,τι θέλεις, **μπάρμπα Θανάση**, ο Λευτέρης ήρθε για το καλοκαίρι και θα μπορέσει να κάνει αρκετές δουλειές». Με κοίταξε κάνοντάς μου νόημα «γιατί να μην τον εξυπηρετούσα αφού μπορώ;».

Η ηλικιωμένη φιγούρα φρόντισε να μου περιγράψει τη δουλειά: «Στην αποθήκη μου η πόρτα έσπασε και...». «Να το δούμε», είπα και συνέχισα στο δεύτερο ποτό. Ένας άλλος μου είπε αν μπορούσα να βάψω τα κάγκελά του. «Όλα θα γίνουν» είπα. Αμέσως κατάλαβα ότι ο σχεδιασμός του υπόστεγου του Γιακουμή θα μου απέφερε επιπλέον εργασίες.

Ξεκινήσαμε για την επιστροφή στο σπίτι με το χαμόγελο στα χείλη μας και από τα τσίπουρα και από τη ζεστασιά που εισπράξαμε από τους θαμώνες του καφενείου. Ο αναφορικός δρόμος λες και ήταν παραδεισένιος. Κάθε αυλή, γεμάτη λουλούδια και χρώ-

ματα, είχε δέντρα για σκιά το καλοκαίρι, ενώ οι περιφράξεις ήταν γεμάτες διακοσμητικά. Όλοι μάς χαιρετούσαν εγκάρδια. Με καλωσόριζαν και μας καλούσαν για καφέ, τσίπουρο και φαγητό. Τους έγνεφα καταφατικά συνεχίζοντας τον δρόμο μας. Ο Γιακουμής μου είπε: «Μια βόλτα στο καφενείο έφερε δουλίτσες αμέσως-αμέσως. Ένας μάστορας στο χωριό, διαθέσιμος όλες τις ώρες και τις μέρες, θα παρακινούσε πολλούς να διορθώσουν τα σπίτια, τις αποθήκες και τα εργαλεία τους, πράγμα ευκολότερο από το να καλέσουν κάποιον να έρθει από την πόλη».

Φτάνοντας στο σπίτι επικρατούσε φασαρία με την καλή έννοια, αφού τα παιδιά είχαν επιδοθεί μετά μουσικής στη διακόσμηση των δωματίων. Η ένταση και το είδος της έδειχναν ότι το απολάμβαναν. Είχαν κάνει καταμερισμό εργασίας. Ο Ανέστης με τον Δημοσθένη είχαν μεταμορφώσει το δωμάτιο του γιου μου σε έναν πανέμορφο χώρο. Ο Ανέστης συνέβαλε με ζήλο σ' αυτή τη μεταμόρφωση, επισκευάζοντας τις κακοτεχνίες και βάζοντας τις φθορές με την καθοδήγηση του ξαδέλφου. Ομολογώ ότι ενθουσιάστηκα.

Η Ευγενία και η Χριστίνα σουλούπωσαν το δυτικό δωμάτιο, του παππού και της γιαγιάς, αυτό που έβλεπε παντού στο χωριό. Ήταν σε πολύ καλή κατάσταση και απλά ήθελε να ταχτοποιηθούν τα πράγματα και να πάρουν την τελική τους θέση. Η κόρη του Γιακουμή έφερε χρώματα και το έβαψαν, τοποθέτησαν το κρεβάτι, στόλισαν με κάδρα τους τοίχους και κάτω από το παράθυρο έβαλαν το παλαιό γραφείο που είχα από παιδί για να βάζει επάνω η κόρη μου τον υπολογιστή της.

Η Ελένη πήρε το ακριανό δωμάτιο που εξυπηρετούσε ως ξενώνας. Το πρακτικό μάτι της το μετέτρεψε, με τα έπιπλα που υπήρχαν στη διάθεσή της, σε έναν σύγχρονο αυτόνομο χώρο. Φρόντισε και βρήκε κάποιες φωτογραφίες, που ήταν φυλαγμένες στο μπαούλο της γιαγιάς, και τις τοποθέτησε στο τζάκι για να τις κορνιζώσει στο μέλλον. Αυτές τις φωτογραφίες κοιτάζοντας έρχονταν στο μυαλό όλες μου οι αναμνήσεις.

Πριν να μεσημεριάσει μαζεύτηκαν όλα τα παιδιά για μια ιδιαίτερη αποστολή: «Πρέπει να φτιάξουμε το δωμάτιο των γονιών μας», είπε η μεγάλη, «ώστε να το βρουν έτοιμο γυρίζοντας από τις δουλειές τους». Όλοι συμφώνησαν. Τα αγόρια ξεκίνησαν να μετακινούν τα έπιπλα και να τα μεταφέρουν εκτός σπιτιού. Η Ευγενία με τη Χριστίνα καθάρισαν τον χώρο. Η Ελένη με τη Γεωργία προμηθεύτηκαν τρόφιμα για το μεσημεριανό τραπέζι. Η Ελένη έβαλε να βράσει τα ζυμαρικά στην κατσαρόλα και ξεκίνησε μαζί με την Γεωργία την προετοιμασία του κρέατος. Τα αγόρια επιλήφθηκαν του βαψίματος και μέχρι να στεγνώσει το χρώμα φρόντισαν να τοποθετήσουν τα βασικά έπιπλα στην καινούρια θέση τους. Αν τους κοιτούσες από μακριά θα τους παρομοίαζες με μια κυψέλη όπου ο καθένας είχε τη δουλειά του και όλοι μαζί συνέβαλλαν για το καλό όλων.

Όταν φτάσαμε με τον Γιακουμή, μείναμε έκπληκτοι με το αποτέλεσμα, του τι κατάφεραν τα παιδιά με τη συνεργασία! Το σπίτι είχε αλλάξει, όλα άστραφταν. Η Ελένη βοηθούμενη από τα κορίτσια ετοίμαζε το τραπέζι. Λίγο αργότερα έφτασε και η εργαζόμενη Μαριγούλα, η οποία ήρθε πιο νωρίς εκμεταλλευόμενη μια επαγγελματική υποχρέωση της Δέσποινας στο χωριό. Αντίκρισε ένα σπίτι πεντακάθαρο, τακτοποιημένο και ευωδιαστό και με στρωμένο το τραπέζι. Ανάμεσα στην έκπληξή της για τη μεταμόρφωση του σπιτιού και τον θαυμασμό για την πρωτοβουλία των παιδιών της, προσπαθούσε να μας εξιστορήσει τις συνθήκες στη δουλειά της, όντας ενθουσιασμένη.

Το μαγαζί είχε διαρκώς κίνηση. Τα ράφια άδειαζαν και η Μαριγούλα τα γέμιζε φέρνοντας εμπόρευμα από την αποθήκη. Δεν κατάλαβε πόσο γρήγορα πέρασε ο χρόνος και ήρθε το μεσημέρι. Η χαρά της έγινε μεγαλύτερη όταν είδε όλα να είναι έτοιμα και καθαρά από τα χέρια των βλασταριών της. Αυτό σήμαινε ότι η αρχή είχε γίνει με επιτυχία και καλή διάθεση. Όλη η υπόλοιπη ημέρα αφιερώθηκε στην ξεκούραση και στην εξιστόρηση των κατορθωμάτων του καθενός. Μια ημέρα γεμάτη υποσχέσεις για ένα καλύτερο αύριο.

Την επόμενη μέρα η Μαριγούλα ξεκίνησε για τη δουλειά στην πόλη, εγώ και ο Γιακουμής θα ασχολούμασταν με το υπόστεγο, ο Ανέστης με τον ξάδελφό του θα έβαφαν τα κάγκελα του μπάρμπα Θανάση και τα κορίτσια θα ασχολιόνταν με το μαγείρεμα και με την ευταξία του σπιτιού μας. Όλη η οικογένεια είχε αποκτήσει καινούρια κίνητρα ζωής.

Στο τέλος της ημέρας ο Ανέστης ολοκλήρωσε με επιτυχία τη δουλειά και πληρώθηκε τα πρώτα του χρήματα, τα δικά του χρήματα, κάτι πρωτόγνωρο γι' αυτόν. Και ήταν τα πιο γλυκά και πολύτιμα που ήρθαν στα χέρια του! Τον έβλεπα και χαιρόμουν που τόλμησε επιτέλους να ασχοληθεί με κάτι, που βρήκε κάτι ενδιαφέρον. Κανείς δε χάνεται τελικά! Αρκεί η θέληση.

Η δουλειά με τον ξάδερφο προχωρούσε. Μου είχε δώσει μάλιστα κάποια χρήματα έναντι και με το τελείωμα την εξόφληση. «Δεν έχει μαστόρια εδώ, ξάδελφε» είπε. Αστειευόμενος του απάντησα: «Δηλαδή, εγώ που γνωρίζω από ηλεκτρολογικά, σιδηρουργικά, ξυλουργικά και υδραυλικά θα ήμουν περιζήτητος εδώ;». «Έτσι ακριβώς, ξάδελφε» και συμπλήρωσε ότι βρισκόμουν πλέον σε έναν χώρο ελευθερίας και δε θα ήμουν γρανάζι καμιάς μηχανής.

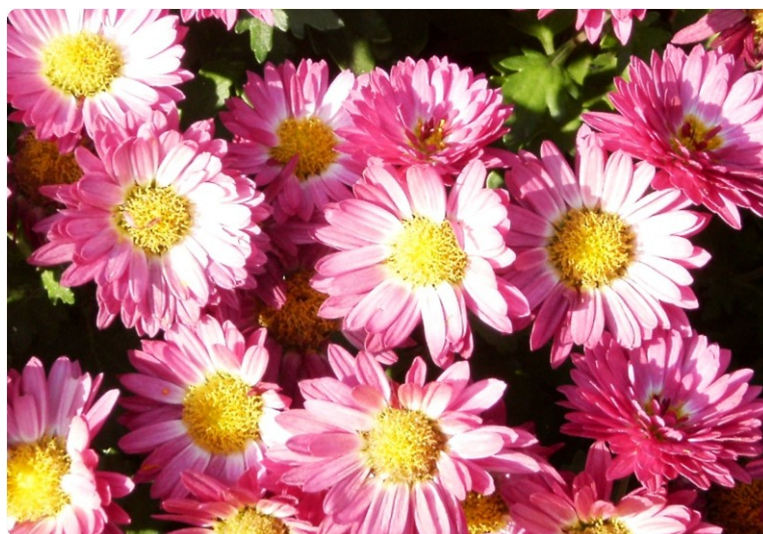
Περάσαμε και από την πάνω γειτονιά για να μου δείξει έναν περιφραγμένο χώρο με σκουριασμένα κάγκελα: «Ο χώρος αυτός ήταν ο κήπος του παππού σου», μου είπε. Δε θυμόμουν πού ακριβώς βρισκόταν αυτός ο κήπος. Δεν τον καλλιεργούσαμε για χρόνια και δεν μας ήταν χρήσιμος, αφού η επίσκεψη στο χωριό κρατούσε το πολύ δύο εβδομάδες. «Εδώ μπορείς να κάνεις τον μπαξέ σου». «Έλα, ρε ξάδελφε, για λίγο ήρθαμε στο χωριό». Η απάντηση άμεση: «Και; Βάλε καμιά ντοματιά, καμιά πιπεριά, ασχολήσου, έτσι για πλάκα, με την παραγωγή προϊόντων».

Σκέφτηκα ότι θα ήταν μια καλή εμπειρία αυτή για τον Ανέστη. Αν και ήταν κάτι τελείως «έξω από τα νερά» του, τόλμησα να του το πω. Και για μια ακόμη φορά ο μικρός με εξέπληξε. Ο σχεδιασμός για το πώς θα γίνει, το σκάψιμο, η προετοιμασία του εδάφους, ώστε να βάλουμε τα πρώτα μας φυτά, αποδείχθηκε κάτι

πολύ ενδιαφέρον γι' αυτόν. Εγώ ήμουν απασχολημένος με το υπόστεγο και γι' αυτό τις εργασίες του κήπου τις ανέλαβαν ο Ανέστης με τον Δημοσθένη. Σύντομα ο μικρός κήπος οριοθετήθηκε και προετοιμάστηκε το έδαφος για να υποδεχθεί τα φυτά. Αγοράστηκαν τα φυτά, ντοματιές και πιπεριές. Ο Ανέστης με τον ξάδελφό του είχαν δημιουργήσει έναν κήπο υπόδειγμα. Παράλληλα έκαναν θελήματα στο χωριό και βγάζανε το χαρτζιλίκι τους.

Τα κορίτσια έμεναν κυρίως στο σπίτι. Η περιέργειά τους τις οδηγούσε στα υπόγεια και τις αποθήκες του, ψάχνανε για «μυστήρια του παρελθόντος», όπως έλεγαν χαριτολογώντας. Κάθε μέρα ανακάλυπταν παλαιά εργαλεία και είδη οικιακής χρήσης, τα καθάριζαν και τα έκαναν χρηστικά. Τα βράδια μαζεύονταν όλοι οι νέοι σ' ένα καφέ της πλατείας για τις γνωριμίες της νιότης τους.

Η Μαριγούλα διέκοψε τον ειρμό των σκέψεων φέρνοντάς μου μηλόπιτα στο σαλόνι. «Να δοκιμάσω οπωσδήποτε», λέει. Γλυκιά και μυρωδάτη, ταίριαζε με τις τελευταίες σκέψεις και εικόνες. Μου ζήτησε να την βοηθήσω ν' ανοίξει το τραπέζι στην τραπεζαρία, ώστε να γίνει μεγαλύτερο. Με την ευκαιρία έφερα και άλλα ξύλα να ταΐσω την αδηφάγα φωτιά...»

Επίσκεψη στο σιδηρουργείο

«...Οι μέρες κυλούσαν γεμάτες με νέες προκλήσεις. Όλα γίνονταν αβίαστα, σαν να ήταν το γραφτό μας. Κατά παράξενο τρόπο όλα έρχονταν βολικά. Δεν ήθελα να σκέφτομαι αρνητικά.

Έπειτα από λίγες μέρες πήγα στο σιδηρουργείο. Ήταν παραδοσιακού τύπου με παλαιά αλλά αξιόπιστα μηχανήματα. Εκεί υπήρξα μαθητευόμενος, όπως και ο πατέρας μου στον παππού μου. Αφορμή της επίσκεψης στάθηκε η επισκευή της αυλόπορτας, μια απλή συγκόλληση. Άνοιξα διάπλατα την κεντρική πόρτα στο επί χρόνια κλειστό σιδηρουργείο. Έβαλα την αυλόπορτα στον πάγκο και ξεκίνησα την αποκατάστασή της.

Κατά τη διάρκεια της εργασίας είχα επισκέψεις. Δυο κάτοικοι του χωριού με ρώτησαν αν είχα ανοίξει ξανά το μαγαζί. «Κουτσομπολιό», σκέφτηκα, «ή περιέργεια;». Τελικά ήθελαν να τους κάνουν μερικά μερεμέτια. Τα αποδέχτηκα επειδή ήταν εύκολα και είχα χρόνο, αφού θα μέναμε τουλάχιστον έως τα τέλη του Αυγούστου. Μου ήρθε ξανά στο μυαλό η κουβέντα του Γιακουμή ότι το χωριό χρειαζόταν μάστορα και θα είχα καλό μεροκάματο. Άρχισα να μαστορεύω, να δημιουργώ και να νιώθω δύναμη στα χέρια και στο μυαλό μου. Ήμουν ακόμη νέος και η ζωή μπροστά μου...»

Ζούσαμε το παρόν

«...Μέσα σε αυτές τις πρώτες μέρες στο χωριό, συνειδητοποίησα ότι κατάφερα να πληρωθώ, όσο πληρωνόμουν στην πόλη έναν ολόκληρο μήνα στις καλές εποχές. Στις 15 του μηνός πληρώθηκε η Μαριγούλα που, μαζί με τα δικά μου χρήματα από τα μεροκάματα, μας έδειχναν ότι για τους τρεις καλοκαιρινούς μήνες η ζωή στο χωριό θα ήταν οικονομικά άνετη και θα καλύπταμε και τις υποχρεώσεις για το σπίτι στην πρωτεύουσα. Η οικονομική ευρωστία έφερε πολλά χαμόγελα στην οικογένεια. Τα πρόσωπά μας έγιναν φωτεινά και ήρεμα. Είχαμε αφήσει πίσω μας τη δύσκολη και γκρίζα περίοδο. Τώρα ζούσαμε το παρόν.

Η Μαριγούλα εξιστορούσε με ενθουσιασμό τις δημιουργικές ημέρες της στο μάρκετ. Όσο για τα παιδιά, η Ελένη έκανε φιλίες και ασχολιόταν με τον εθελοντισμό και με πολιτιστικές δράσεις, η Ευγενία με τη Χριστίνα ασχολούνταν κυρίως με το τρέξιμο (στον αθλητικό τομέα) και ο Ανέστης φρόντιζε τον λαχανόκηπο της οικογένειας και με τα χρήματα που κέρδιζε από εξυπηρετήσεις σε ηλικιωμένους κατοίκους δημιούργησε ένα μικρό πουγκί! Οι συνθήκες στο χωριό έφεραν την επιστροφή του χαμόγελου στην οικογένειά μας, κάτι που είχε χαθεί στην πρωτεύουσα. Ήμασταν τυχεροί που συμφωνήσαμε όλοι για τον ερχομό μας εδώ...»

Τα νέα από την πρωτεύουσα

«...Προς τα τέλη Ιουλίου δέχτηκα ένα τηλεφώνημα αντίστοιχο με εκείνο του Γιακουμή. Ήταν ο **Ασημάκης**, ο από χρόνια φίλος μου, στην άλλη άκρη της γραμμής: «Τι γίνεται, βρε θηρίο, μας ξέχασες», είπε. «Μπλέχτηκα με δουλειές, βρε Ασημάκη, στο χωριό.». Τα νέα από κει δεν ήταν ευχάριστα. Στασιμότητα στις δουλειές και μεγάλη ανεργία. Το καφέ στη γωνία που συχνάζαμε είχε κλείσει. «Εσείς τι θα κάνετε;», με ρώτησε. «Εμείς έναν ακόμα μήνα και επιστρέφουμε στην πρωτεύ...». Με διέκοψε χαριτολογώντας ο Ασημάκης: «Μα εγώ σκέφτομαι να έρθω να με φιλοξενήσετε στο χωριό!». Το τέλος της επικοινωνίας με γέμισε με σκέψεις και προβληματισμό. Γνώριζα ότι η δουλειά μου είχε πια χαθεί και η εργασία της Μαριγούλας ήταν κι αυτή αμφίβολη. Η επιστροφή στην πρωτεύουσα χωρίς προοπτική.

Αποφασίσαμε να παρατείνουμε λίγο τη διαμονή μας στο χωριό έως και τον τρύγο. Συνηγορούσαν σ' αυτό τα μέτρα απαγόρευσης κυκλοφορίας ελέω πανδημίας, μα πάνω απ' όλα η αναγκαιότητα της παρουσίας της Μαριγούλας στο μάρκετ της ξαδέλφης της. Είχα γεμίσει κι εγώ ένα μπλοκάκι με τις παραγγελίες και τις δουλειές που έπρεπε να διεκπεραιώσω. Στο τραπέζι πια τρώγαμε τα δικά μας λαχανικά απ' τον κήπο της οικογένειάς μας. Δεν μας έλειπε τίποτα, μόνο κάποιοι φίλοι, όπως ο Ασημάκης. Στο μυαλό μου υπήρχαν δύο σενάρια, ή να φύγουμε από το χωριό ή να εγκατασταθούμε μόνιμα εγκαταλείποντας την πρωτεύουσα προσωρινά ή και για πάντα.

Ο χρόνος παραμονής μας ήταν συγκεκριμένος. Όμως πώς αφήνεις πίσω όλα αυτά που κατόρθωσες σε τόσο λίγο χρονικό

διάστημα και έγιναν η αφορμή να εκδηλωθεί το ταλέντο των μελών της οικογένειας; Είχαμε το σπιτικό μας στην πρωτεύουσα που μας περίμενε. Εκεί που με όνειρα, όρεξη και διάθεση είχαμε πάει για ένα καλύτερο μέλλον. Εκεί όπου δημιουργήσαμε την οικογένειά μας. Εδώ όμως μεταμορφωθήκαμε σε μία οικογένεια χαρούμενη και βρήκαμε ανθρώπους που νοιάζονταν για τον συνάνθρωπο. Ξαναβρήκαμε αξίες που βιώσαμε από την παιδική μας ηλικία. Αυτές τις αξίες θα ήθελα να μεταβιβάσω στα παιδιά μου.

Αρχές Σεπτεμβρίου αναχώρησε η Ευγενία για την πρωτεύουσα, μιας και έπρεπε να τακτοποιήσει τα διαδικαστικά με τη σχολή της. Ήταν μια καλή ευκαιρία να επιστρέψει στο σπίτι μας και να διευθετήσει εκκρεμότητες, μιας και λείπαμε τόσο καιρό. Η Ελένη από τον Ιούλιο είχε δεχτεί την πρόταση του μπάρμπα Θωμά να εργαστεί στο καφενεδάκι του χωριού, αφού το καλοκαίρι υλοτόμοι και ετεροδημότες επισκέπτονταν το χωριό και σύχναζαν στο μαγαζί του. Ήξερε πώς να χειριστεί τους θαμώνες και να τους εξυπηρετήσει με συνέπεια και αμεσότητα. Μάλιστα ο μπάρμπα Θωμάς μάς είπε ότι ήταν άριστη στη διαχείριση και ο ίδιος δεκτικός στις προτάσεις της για τη βελτίωση της αισθητικής και της λειτουργικότητας της επιχείρησής του!...»

Το τρακτέρ και τα μελίσσια

«...Ο Γιακουμής μια μέρα μου έκανε κουβέντα για ένα δικό του τρακτέρ παρατημένο και ακινητοποιημένο, που το αντικατέστησε με πιο καινούριο μοντέλο όταν μπήκε σε πρόγραμμα: «Ξάδελφε, αν θες πάρ' το εσύ. Για μένα είναι παλιοσίδερα. Αν μπορείς να το φτιάξεις χρήσιμο θα είναι, μικρό μεν αλλά μπορείς να το δουλέψεις». Κουβάλησα, λοιπόν, στο σιδηρουργείο ένα σωρό σίδερα τα οποία κάποτε αποτελούσαν έναν γεωργικό ελκυστήρα.

Ο Ανέστης ήταν αυτός που ενθουσιάστηκε και δέχτηκε να με βοηθήσει στην επισκευή του. Κάτω από τη δική μου επίβλεψη ξεκίνησε να ξεβιδώνει εξαρτήματα, να αποκαλύπτει τη μηχανή του και να τακτοποιεί τα εξαρτήματα με τάξη. Καθαρίζαμε τα μέρη του και τα συντηρούσαμε παρέα, ως συνήθως, με τον Δημοσθένη.

Εν τω μεταξύ οι επισκέπτες του Σαββατοκύριακου μου ζητούσαν επισκευές στις οικίες τους, βαψίματα και μερεμέτια στα παρακολουθήματα. Με κάθε τους επίσκεψη έβγαινε το μεροκάματο πλουσιοπάροχα. Αυτό με έκανε να απουσιάζω από την αποκατάσταση του ελκυστήρα και το σιδηρουργείο. Ο Ανέστης αποδείχτηκε εξαιρετικός και στο σιδηρουργείο με την επισκευή του παλαιού γεωργικού ελκυστήρα που είχε αναλάβει. Αυτό το παιδί είχε γίνει πια άλλος άνθρωπος στο χωριό!

Ο Γιακουμής λίγες μέρες αργότερα με πήρε μαζί του για να μου υποδείξει μια νέα κατασκευή στον λόφο. Περνώντας από την στροφή του νερόμυλου μου έδειξε ένα κτήμα που είχε εκεί ψηλά με αμυγδαλιές και μελίσσια: «Αυτό, ξάδερφε, είναι δικό μου». Του λέω: «Είσαι τυχερός που έχεις δικό σου ένα τέτοιο κτήμα». «Ξάδελφε», με εξέπληξε πάλι ο Γιακουμής, «αυτό το οφείλω σ' εσένα».

Απόρησα! «Θυμάσαι το κτήμα που έχεις στα αλώνια με αμυγδαλιές και ροδιές και συκιές; Το μόνο που μένει είναι να βάλεις μελίτσια για να έχεις και καρπούς και μέλι». Ούτε αυτό το καλοθυμόμουν.

Την επόμενη μέρα ξεκινήσαμε με τον Ανέστη και τον Γιακουμή να δούμε το χωράφι μου με τις αμυγδαλιές, τις δυο καρυδιές, τις τέσσερις ροδιές και αρκετές συκιές. Στην άκρη υπήρχε και ένα παρατημένο αμπέλι, από το οποίο ο παππούς, μαζί με τα σταφύλια της κληματαριάς, έβγαζε το κρασί της χρονιάς. «Καλά, δεν το θυμάσαι;». είπε ο Γιακουμής. Τότε ήρθε στο μυαλό μου η θύμηση. Είχε λησμονηθεί το κτήμα επειδή ήταν σε άγονη περιοχή. «Αν το καθαρίσεις θα πάρεις ξύλα, αν το φροντίσεις θα πάρεις καρπούς και, με τα μελίτσια που θα σου δώσω, θα βγάλεις και το μέλι σου».

Γέλασα. Άκου μελίτσια! «Δεν ξέρω εγώ από αυτά», του είπα. «Ξέρει η Μαριγούλα», είπε ο Γιακουμής. Όντως, ο πατέρας της είχε μελίτσια και η Μαριγούλα τον βοηθούσε παρασκευάζοντας και δικά της προϊόντα. Δεν ήταν στις σκέψεις μου κάτι τέτοιο και προς το παρόν το άφησα: «Δεν είναι αυτά για μένα, είμαστε εδώ για λίγο ακόμα...»

Χαμόγελα κι ελπίδα

«...Πλησίαζε ο Οκτώβρης. Η Ευγενία βρισκόταν στην πρωτεύουσα για να κανονίσει τα μαθήματα και τις εργασίες της σχολής της. Η ζωή των υπολοίπων μελών στο χωριό κυλούσε ήρεμα. Η Ελένη είχε τον δικό της χώρο εργασίας, αφού ο μπάρμπα Θωμάς όλο και πιο συχνά έλειπε και την άφηνε στο πόδι του. Η μεγάλη μου κόρη δημιουργούσε νέες γεύσεις με τοπικά προϊόντα, μεζέδες και εδέσματα πέρα από την τέχνη στον καφέ και την άψογη εξυπηρέτηση. Η Μαριγούλα έγινε υπεύθυνη λογιστηρίου και ήταν πολύ ευχαριστημένη με τη δουλειά της. Ο Ανέστης προετοίμαζε τον κήπο για τα χειμερινά λαχανικά και περίμενε μια τελευταία παραγγελία ενός εξαρτήματος για να δοκιμάσει τη λειτουργικότητα του ελκυστήρα.

Τέλη Σεπτεμβρίου ο Γιακουμής με ρώτησε αν με τα σταφύλια από το αμπελάκι και την κληματαριά θα φτιάχναμε κρασί: «Εσύ έχεις στο αίμα σου αυτήν την τέχνη!», είπε. Πράγματι, όλοι μαζί σαν σε γιορτή μαζέψαμε τα σταφύλια, τα πατήσαμε και τα αφήσαμε να ζυμωθούν. «Τα Χριστούγεννα θα πιούμε δικό μας κρασί», γέλασα. «Γιατί όχι;», συνηγόρησε η Μαριγούλα. «Άλλωστε, η ζωή εδώ απέκτησε ουσία και στόχο, χαμόγελο κι ελπίδα!».

Το σπίτι του παππού έχει μεταμορφωθεί σύμφωνα με τα γούστα μας και έγινε πολύ λειτουργικό και όμορφο. Όλοι οι εσωτερικοί και εξωτερικοί τοίχοι είχαν βαφτεί. Η αυλή έγινε ένας παράδεισος από λουλούδια και τα δέντρα της φιλοξενούσαν κάθε λογής πουλιά. Περνούσαμε ώρες χαλάρωσης κάτω από τη μεγάλη σκιά του γέρικου πλάτανου και γευόμασταν τις σπεσιαλιτέ της Ελένης, μιας και ήμασταν οι πρώτοι που δοκιμάζαμε τις συνταγές

της πριν τις σερβίρει στο μαγαζί. Τοποθετήσαμε κούνιες-αιώρες σε δύο σημεία της αυλής. Βλέπαμε ουρανό, μυρίζαμε το χώμα, νιώθαμε το αεράκι, ζούσαμε την ευτυχία της δημιουργικότητας!

Ένα πρωινό αρχές Οκτώβρη ακούστηκε μια βοή από το σιδηρουργείο. Το τρακτέρ δούλεψε! Ο Ανέστης και ο ξάδερφός του το έβαψαν με κόκκινο χρώμα πριν το θέσουν σε λειτουργία. Το παλιό άχρηστο τρακτέρ μεταμορφώθηκε σε ένα όμορφο γυαλιστερό μηχάνημα, το οποίο θα χρησίμευε αργότερα στις αγροτικές μας εργασίες. Περήφανος ο Ανέστης όπως και όλοι μας. Πήρε φόρα, θα έλεγα, και χωρίς πίεση έγινε ένας πανέξυπνος, ταλαντούχος και δουλευταράς νέος. Το είχε μέσα του αλλά δεν το ενεργοποιούσε. Χρειάστηκε ο κατάλληλος χρόνος και ο κατάλληλος χώρος για να γίνει αυτό.

Η επιστροφή μας στην πρωτεύουσα ήταν από την αρχή προσχεδιασμένη. Γιατί, όμως, να φεύγαμε; Γιατί να μη μέναμε εδώ; Ποιος θα μπορούσε να πάρει μια τέτοια απόφαση ζωής; Ήταν πολύ σοβαρό το δίλημμα...»

Η πρόταση και η απόφαση

«...Μια μέρα, και ενώ η Ελένη ήταν στο καφενεδάκι, δέχτηκα μια επίσκεψη από τον μπάρμπα Θωμά. Ήθελε να μιλήσουμε. Με ρώτησε τι σκοπεύαμε να κάνουμε με τη διαμονή μας στο χωριό. Ήθελε να λείψει για καιρό, να πάει να δει την κόρη του στην πρωτεύουσα και το μαγαζί ήθελε να το προσέχει η Ελένη. Ούτε ήθελε να το κλείσει ούτε εμπιστευόταν άλλον. Σκεφτόταν και την συνταξιοδότησή του: «Δε στο κρύβω, Λευτέρη, ότι η κόρη σου έχει γίνει η ψυχή της ταβέρνας. Σκέφτομαι να βγω στη σύνταξη και βασίζομαι μόνο σε ένα άτομο για να δουλέψει την ταβέρνα μου». Αναπάντεχο γεγονός ότι ο μπάρμπα Θωμάς σκεπτόταν τη σύνταξη. Το μικρό καφενεδάκι δε θα έκλεινε, γιατί εκείνος είχε αποφασίσει να το κρατήσει η Ελένη, να το δουλεύει κάποιος που να το πονάει.

Το βράδυ συγκλήθηκε οικογενειακό συμβούλιο. Η Ελένη είχε μπροστά της μια επιχειρηματική ευκαιρία. Δε χρειαζόταν κεφάλαιο παρά μόνο όρεξη για δουλειά. Η Μαριγούλα είχε βρει μόνιμη θέση στο σουπερμάρκετ σε θέση λογιστή και σχεδίαζαν από κοινού με τη Δέσποινα την επέκταση της επιχείρησης. Αλλά η θυσία που έπρεπε να κάνουμε ήταν να μείνουμε στο χωριό όσο το επέτρεπαν οι συνθήκες. Δεν θα επιστρέφαμε στην πρωτεύουσα προς το παρόν.

Ο Ανέστης πρώτος ενθουσιάστηκε από τη νέα πρόκληση, ενώ η Ελένη το σκεπτόταν σοβαρά. Η Μαριγούλα μάς ανέλυσε, ως οικονομολόγος, ότι το καφενεδάκι θα ήταν ένα επιπλέον εισόδημα για την οικογένεια. Θα είχαμε, δηλαδή, τρεις πηγές εσόδων. Από την άλλη στο χωριό τα έξοδα ήταν περιορισμένα. Αυτό το βήμα χωρίς κεφάλαιο, χωρίς δέσμευση ήταν μια καλή ευκαιρία. Θα

βλέπαμε πώς εξελισσόταν και εφόσον ήταν ασύμφορο θα το αφήναμε. Είχαμε ως εναλλακτική λύση την πρωτεύουσα, αφού η Ευγενία ήταν εκεί. Είχε φύγει, βέβαια, με βαριά καρδιά αλλά έπρεπε να το κάνει για το μέλλον της.

Όλοι είχαν ένα χαμόγελο με το πέρας του συμβουλίου και την ομόφωνη απόφαση παραμονής μας στο χωριό. Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας οδηγούσαν τους νέους να ασκήσουν ένα επάγγελμα ξένο από αυτό που είχαν σπουδάσει. Και όταν καλούνταν να εργαστούν σε ένα περιβάλλον που δεν ανταποκρινόταν στα ενδιαφέροντά τους έχαναν την αίσθηση της ευχαρίστησης και οι επιδόσεις τους δεν ήταν και οι καλύτερες. Τώρα μπορώ να διακρίνω τις διαφορές ανάμεσα στην πόλη και στο χωριό. Τα παιδιά αλλά κι εμείς φτάσαμε στο σημείο να εργαζόμαστε σε κάτι που μας άρεσε και μας ευχαριστούσε. Γι' αυτό η απόφαση να μείνουμε στο χωριό πάρθηκε με θετικά συναισθήματα...»

Επαγγελματική αποκατάσταση της Ελένης

«...Η οικογένειά μου, που καθημερινά αντίκριζε το γκρι των τοίχων στην πρωτεύουσα, απολάμβανε τώρα το γαλάζιο του ουρανού. Ο Γιακουμής πάντα έλεγε ότι ελεύθερη και ωραία είναι η ζωή του χωριού και όχι της πόλης!

Την τελική της απόφαση πήρε η Ελένη που έγινε επιχειρηματίας εκπληρώνοντας το όνειρο της επαγγελματικής της αποκατάστασης. Με το μεράκι, την αγάπη για τη δουλειά και τον ενθουσιασμό της μετέτρεψε το καφενεδάκι του μπάρμπα Θωμά σε παραδοσιακό καφενείο, μεζεδοπωλείο και μαγειρείο. Γρήγορα αναδείχτηκε σημείο συνάντησης των νέων της περιοχής για καφέ, των παραδοσιακών θαμώνων για ούζο και των επισκεπτών για φαγητό. Μια εξελίξιμη επιχείρηση, η οποία λόγω της πανέμορφης θέας, της πρωτοποριακής διακόσμησης, του φιλικού περιβάλλοντος και της σπιτικής κουζίνας αποτέλεσε πόλο έλξης.

Ο χαρακτήρας της νεαρής επιχειρηματία δεν αλλοτριώθηκε. Συνέχισε τον εθελοντισμό της και πάντα ξεχώριζε από το καθημερινό μενού δυο-τρεις μερίδες για κάποιους συνανθρώπους μας που ανήκαν στις ευπαθείς ομάδες. Τους εξασφάλιζε έτσι το καθημερινό φαγητό τους. Την στηρίξαμε όλοι στις επιλογές της. Κανείς από τους συγχωριανούς μας δεν είπε κάτι αρνητικό...»

Το ταλέντο του Ανέστη

«...Ήταν η σειρά του Ανέστη να αναδείξει το ταλέντο του. Ο Γιακουμής, ο οποίος θα έστελνε τον γιο του στη Γαλακτοκομική Σχολή της πόλης, με σκοπό να αναπτύξουν την παραγωγή και μεταποίηση των προϊόντων της κτηνοτροφικής τους μονάδας, πρότεινε να πάει και ο Ανέστης εκεί σε μια τεχνική σχολή. Γνωρίζοντας ότι δεν τα πάει καλά γενικώς με τις σπουδές, θεώρησα ότι δεν θα το τολμήσει. Εκείνος σκέφτηκε πως, για να είναι μαζί με τον Δημοσθένη και να μην βαριέται, καλύτερο θα ήταν να δοκιμάσει να αποκτήσει ένα πτυχίο. Έλεγα μέσα μου ότι τελικά θα τα καταφέρει, αλλιώς γιατί να μπει στον κόπο;

Έτσι φοίτησε στη σχολή που επέλεξε ο ίδιος για να γίνει μηχανικός οχημάτων. Ο ενθουσιασμός ήταν τόσο μεγάλος που περνούσε ώρες στο σιδηρουργείο μας εφαρμόζοντας αυτά που μάθαινε. Ξεκίνησε για αρχή με την επισκευή μιας παρατημένης μοτοσυκλέτας και κάποιων αγροτικών εργαλείων με την καθοδήγησή μου. Το σιδηρουργείο του παππού του έγινε ο δικός του χώρος. Δεν αμελούσε να βοηθάει και την αδερφή του στο καφενείο τα βράδια, όταν ήθελε να ξεκουραστεί.

Ως γονείς νιώθαμε περήφανοι για όλα τα παιδιά μας...»

Εξελικτική πορεία

«...Ήμασταν η γενιά που απαρνηθήκαμε τις ρίζες μας. Ξεχάσαμε την κινητήρια δύναμη ανάπτυξης που ήταν η ύπαιθρος. Παρεκκλίναμε της μοίρας μας προσπαθώντας να ζήσουμε κάτι καλύτερο. Σε μια στροφή της ζωής μας κληθήκαμε να δούμε με άλλα μάτια εκείνο που κληρονομήσαμε και απορρίψαμε.

Γυρίσαμε στο χωριό σε χαλεπούς καιρούς με σκοπό να βγάλουμε κάποια χρήματα και δημιουργήσαμε νέες ατραπούς. Η Μαριγούλα μπήκε στην επιχείρηση της ξαδέρφης μας και εξελίχτηκε από λογίστρια σε προϊσταμένη στο νέο υποκατάστημα της πόλης. Μάλιστα οι δυο τους σκέπτονταν την επέκταση της επιχείρησης και σε άλλα δύο κεφαλοχώρια. Ξαναβρήκε τις παλαιές φίλες από το σχολείο και ήταν σε άριστη ψυχολογική κατάσταση.

Στην πρωτεύουσα η Ευγενία τελείωσε την σχολή της και πλέον κάνει πρακτική στην κοντινή μας πόλη, βασιζόμενη στις γνωριμίες της μητέρας της. Παράλληλα βοηθάει την αδερφή της κάποιες μέρες στην ταβέρνα. Η δε Ελένη φρόντισε να πάρει πτυχίο μαγειρικής και το επιμελητήριο βράβευσε την επιχείρησή της.

Ο Ανέστης, αφού τέλειωσε τη σχολή και τη στρατιωτική του θητεία, απασχολείται στο σιδηρουργείο του παππού του αναλαμβάνοντας διάφορες εργασίες. Παράλληλα εντάχθηκε σε ένα πρόγραμμα για αγρότες ειδικού καθεστώτος, ενοικίασε κοινόχρηστες εκτάσεις και, υπό καθοδήγηση του θείου του και του ξάδελφου του, παράγει αρκετά γεωργικά προϊόντα. Μάλιστα στον μικρό του κήπο εγκατέστησε δυο θερμοκήπια! Τα ποιοτικά προϊόντα που παράγει προορίζονται αποκλειστικά για την ταβέρνα της μεγάλης μου κόρης.

Εγώ πλέον εργάζομαι ως συντηρητής στη νοσοκομειακή μονάδα της πόλης με σύμβαση αορίστου. Στον ελεύθερο χρόνο μου βοηθάω τον Ανέστη στο σιδηρουργείο και στις αγροτικές του ασχολίες. Πόσοι φίλοι μας και γνωστοί παρακινήθηκαν από την εγκατάστασή μας στο χωριό και ακολούθησαν το παράδειγμά μας βλέποντας την πρόοδο που είχαμε! Ήμουν εδώ γι' αυτούς και για όποιον χρειάστηκε βοήθεια. Έβαλα ένα λιθαράκι για την επιστροφή τους στο χωριό. Υπάρχουν παντού άνθρωποι που λειτουργούν ως σανίδες σωτηρίας, όπως εγώ και ο Γιακουμής.

Ο **Ιορδάνης** και η **Δημητρούλα**, που η ζωή τους στην πόλη τους έφερε δυστυχία με την κατάσχεση του σπιτιού τους από την τράπεζα, αποφάσισαν να έρθουν στο χωριό. Τώρα ο Ιορδάνης ασχολείται με μελίσσια, ενώ η Δημητρούλα δουλεύει στο μπακάλικο και παράλληλα καλλιεργεί βότανα που γίνονται ανάρπαστα.

Ο **Γιωργής** και η **Άννα** είναι το ζευγάρι που νοίκιασε το σπίτι του μπάρμπα Θωμά, με την υποχρέωση να το συντηρεί και να το προσέχει. Ο Γιωργής ασχολήθηκε με την υλοτομία και η Άννα βρήκε δουλειά στην πόλη, στη φίλη της Μαριγούλας που διατηρεί βιοτεχνία, ως ποιοτικός ελεγκτής υφασμάτων.

Ο **Διαμαντής** και η **Αφεντούλα**, άνεργοι στην πόλη με την κόρη τους απόφοιτη λυκείου, ήρθαν να μας επισκεφτούν ένα καλοκαίρι όπως κάναμε εμείς με τον Γιακουμή. Τώρα ο Διαμαντής εργάζεται ως συντηρητής στον σιδηρόδρομο, η Αφεντούλα στο υποκατάστημα της Μαριγούλας και της Δέσποινας στο κεφαλοχώρι και η μικρή τους κόρη περιστασιακά στην ταβέρνα της Ελένης.

Αυτά είναι παραδείγματα προς μίμηση για όλους μας...»

Το πλεονέκτημα της επιλογής

«...Κάθομαι ήρεμος στην πολυθρόνα και απολαμβάνω τον καφέ μου βλέποντας το χιόνι να πέφτει και αναπολώντας το παρελθόν. Για την οικογένειά μας κάποτε η ζωή στην πρωτεύουσα είχε αξία, ενώ το χωριό ήταν ο τόπος των διακοπών μας. Η κρίση, η ανεργία, τα μέτρα της πανδημίας έφεραν πολλά νοικοκυριά σε δύσκολη θέση και τους ανθρώπους σε απόγνωση. Το χωριό είχε γίνει μια όμορφη ανάμνηση. Εκείνο όμως μας περίμενε για να μας προσφέρει την ελευθερία μας. Καταφέραμε, λοιπόν, μια επιτυχημένη αποκέντρωση! Ζούμε πλέον ανάμεσα σε «ανθρώπους», αντικρίζοντας τον γαλάζιο ουρανό και το καταπράσινο περιβάλλον. Ζούμε ανθρώπινα στη φύση, ελεύθεροι, με τις παραδοσιακές αξίες. Ευχόμαστε και άλλοι να βρουν τον δρόμο της ευτυχίας, που είναι συνδεδεμένος με την παράδοση. Το πιο σπουδαίο είναι ότι το χωριό αντικατοπτρίζει τις ρίζες μας, τον χώρο που έστησαν οι παππούδες μας το νοικοκυριό τους, αυτό που μας μεγάλωσε και αιχμαλώτισε τις καρδιές μας.

Τι αλλάζει άραγε με το πέρασμα του χρόνου και χάνεται η παιδική ευτυχία; Γιατί καταλήγουμε μεγαλώνοντας σε λανθασμένα πρότυπα και επιλογές; Στην προσπάθειά μας να νιώσουμε ευτυχισμένοι πόσα ταξίδια θα κάνουμε και πόσους ανθρώπους θα συναντήσουμε που να μας γεμίζουν τη μοναξιά και να ομορφαίνουν τα όνειρά μας;

Υπάρχει για όλους ένα μέρος πάντα μοναδικό. Βρίσκεται στην πιο όμορφη γωνιά της καρδιάς μας. Όσα ταξίδια και να κάνεις, πάντα τον τόπο σου θα αναπολείς και θα τον αγαπάς περισσότερο από τους υπόλοιπους. Μαζί μ' αυτόν και τους ανθρώπους του.

Υπάρχουν πάντα κάποιες στιγμές που θέλουμε να τα μαζέψουμε όλα και να επιστρέψουμε, αλλά μας εμποδίζουν καταστάσεις και σκέψεις. Γυρίζοντας, όμως, πίσω στο χωριό αρχίζουμε να αναπνέουμε ξανά. Οι άνθρωποι κάνουν τον τόπο κι όχι ο τόπος τους ανθρώπους. Αρκεί να έχουμε πάντα «το πλεονέκτημα της επιλογής».

Το σπίτι μας σε λίγο θα πλημμυρίσει από τα αγαπημένα μας πρόσωπα. Το τραπέζι μας γεμάτο από όλα τα αγαθά. Η διάθεση και τα συναισθήματα στα ύψη. Ευγνωμοσύνη σε όλους όσους μας βοήθησαν και ένα μεγάλο ευχαριστώ. Χαμόγελα και αγάπη, κάθε μέρα Χριστούγεννα, για να απολαμβάνουμε τα δώρα του Κυρίου...»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ταξίδι στον κόσμο των αναμνήσεων.....	3
Τα χρόνια εκείνα στο χωριό.....	6
Η ιστορία της οικογένειάς μου.....	8
Συνέχεια των αναμνήσεών μου.....	11
Εγκατάσταση στην πρωτεύουσα.....	16
Διαχρονικό σημείο συνάντησης.....	19
Αστυφιλία.....	20
Τα τρία μας παιδιά.....	22
Κρίση στον πρωτογενή τομέα.....	26
Ο ανέλπιστος «επισκέπτης».....	29
Η πανδημία.....	31
Η προτροπή του Γιακουμή.....	33
Ένα καινούριο μαντρί.....	35
Οικογενειακή απόφαση.....	38
Άφιξη στο χωριό.....	40
Οι πρώτες μέρες στο χωριό.....	43
Επίσκεψη στο σιδηρουργείο.....	50
Ζούσαμε το παρόν.....	51
Τα νέα από την πρωτεύουσα.....	52
Το τρακτέρ και τα μελίσσια.....	54
Χαμόγελα κι ελπίδα.....	56
Η πρόταση και η απόφαση.....	58
Επαγγελματική αποκατάσταση της Ελένης.....	60
Το ταλέντο του Ανέστη.....	61
Εξελικτική πορεία.....	62
Το πλεονέκτημα της επιλογής.....	64

Ο Φοίνικας, ένα μυθολογικό πουλί,
όταν έφτανε το τέλος του κύκλου της ζωής του,
έπαιρνε φωτιά ολόκληρος και γινόταν στάχτη.
Μέσα από τις στάχτες του ξαναγεννιόταν,
διαδικασία που τον έκανε σύμβολο της αναγέννησης.
Συμβολίζει ο Φοίνικας
τη δύναμη του ανθρώπου
που ξεπερνάει τις δυσκολίες
και μέσα από επίπονες καταστάσεις
βγαίνει ακόμη πιο δυνατός,
φτάνει να το επιθυμήσει ο ίδιος
έχοντας το πλεονέκτημα της επιλογής.

@artodinia